

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra bezpečnostních studií

Steffi Černá

Konstrukce obchodu s lidmi v České republice

Diplomová práce

Praha 2017

Autor práce: **Steffi Černá**

Vedoucí práce: **PhDr. Vít Strítecký, M.Phil., Ph.D.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

ČERNA, Steffi. *Konstrukce obchodu s lidmi v České republice*. Praha, 2017. 66 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra bezpečnostních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Vít Střítecký, M.Phil., Ph.D.

Abstrakt

Tato práce se zaměřuje na problematiku konstrukce obchodování s lidmi v České republice. Pracuje s předpokladem, že obchod s lidmi není objektivní problém, který lze přesně kvantifikovat a popsat, ale že zde existují určitá diskurzivní témata, skrze která je toto téma konstruováno. Je to především obchod s lidmi jako organizovaný zločin, obchod s lidmi jako migrace, obchod s lidmi jako prostituce a obchod s lidmi jako nucená práce. Hlavní aktéři v této problematice pak využívají jednotlivých typů sekuritizace, skrze které obchod s lidmi prezentují. Nápomocné mi bylo i rozdělení sekuritizačních přístupů, které popsala Claudia Aradau, a to na tzv. politiku soucitu a politiku rizika. Práce se ptá na otázky, kdo jsou hlavní aktéři této sekuritizace a jakým způsobem k ní dochází a skrze jaká diskurzivní témata. Konstrukce tématu je zkoumána diskurzivní analýzou. Nejdůležitějším zdrojem informací jsou oficiální dokumenty hlavních aktérů a dále jejich vzájemná interakce, která téma také velmi výrazným způsobem rámuje. Zajímavý je i rozkol mezi diskurzem a praxí u jednotlivých aktérů, který vychází z odlišných diskurzivních typů. Závěr práce se ptá, zda by se v problematice obchodu s lidmi nemělo jít spíše cestou desekuritizace.

Abstract

This thesis deals with the construction of human trafficking in the Czech Republic. It presumes that human trafficking is not an objective problem that can be accurately quantified and described, but that there are discourse types which are used by actors to frame the topic. I have identified four discourse types: human trafficking as organized crime, human trafficking as migration, human trafficking as prostitution and human trafficking as forced labour. The main actors in this field use the various types of securitization to present the theme of human trafficking. I also use the securitization approach described by Claudia Aradau, like is politics of pity and politics of risk. This

thesis asks questions, who are the main actors in this securitization process and how do they create it and which discourse topics do they use. The construction of human trafficking is examined by discursive analysis. The most important source of information is the official documents of the main actors and their interaction that frames the topic. Interesting is also clash between discourse and practice, which comes out of different discursive types. The last chapter asks whether the desecuritization would not be good way to follow.

Klíčová slova

Obchod s lidmi, sekuritizace, organizovaný zločin, migrace, sexuální vykořisťování, pracovní vykořisťování, kritická bezpečnostní studia

Keywords

Human trafficking, securitization, organized crime, migration, sexual exploitation, labour exploitation, critical security studies

Rozsah práce: 121 569 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 05. 01. 2017

Steffi Černá

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. Vítu Stříteckému, M.Phil., Ph.D. za cenné rady a konstruktivní kritiku. Dále bych ráda poděkovala i své rodině, která mě ve studiu vždy trpělivě podporovala. Velké díky i designérce Áje, které je tato práce věnována.

Institut politologických studií

Teze diplomové práce

Tato diplomová práce se bude zabývat otázkou „Jakým způsobem je obchod s lidmi v České republice konstruován“. Další podotázky se budou ptát „Kdo jsou hlavní aktéři této konstrukce“, „Jak je k této problematice přistupováno jednotlivými aktéry“ „Jestli tyto přístupy ovlivňují politické výstupy“.

Výzkum se bude zakládat na předpokladu, že bezpečnostní hrozba není jednoduše jedna daná pravda, která má být odhalena a studována, ale že je naopak produktem sociální a politické praxe. Práce bude zkoumat obchod s lidmi v ČR skrze teorii sekuritizace. Na sekuritizační proces zkoumaného tématu bude pohlíženo skrze přístup Claudie Aradau, která rozlišuje dva hlavní koncepty, jak může být na proces sekuritizace tématu obchodování s lidmi nahlíženo. Prvním z nich je tzv. politika rizika, která považuje obchodované osoby za hrozbu státu a reaguje na ně skrze tzv. risk management, tento přístup se snaží konat preventivní opatření proti určitým abstraktním faktorům, které mohou způsobit nechtěné chování. Tento přístup se také snaží odhalit skupiny, které jsou nejvíce náchylné, aby se staly obětí obchodu s lidmi. Druhým přístupem je tzv. politika soucitu, která je charakterizována humanitárním diskurzem, který pohlíží na obchodovaného člověka jako na oběť, které byly upřeny základní lidská práva. Tento přístup se snaží narušit sekuritizační proces, který by obchodované lidi stavil do pozice nelegálních migrantů nebo kriminálků. Tyto dva přístupy se ve skutečnosti dost často prolínají, Cladia Aradau to nazývá schizofrenní identifikací.

Ke sběru dat pro daný výzkum budou sloužit především výstupy z Ministerstva vnitra ČR a jiné další vládní dokumenty, které se obchodu s lidmi věnují a dále výstupy orgánů činných v trestním řízení. Stejně tak budou analyzovány aktivity neziskových organizací, které se v České republice zabývají problematikou obchodu s lidmi, je to především LaStrada Česká republika nebo česká pobočka Mezinárodní organizace pro migraci. Hlavní metodou zpracování dat bude diskurzivní analýza, kde se budu soustředit především na vztah mezi jednotlivými aktéry a jejich vzájemné ovlivňování a vytváření sociální reality.

Tato práce má za cíl ukázat, že zde není pouze jedna objektivní definice toho, co považujeme za zločinné jednání a že určení toho co je zločin, je ve skutečnosti politický akt.

Obsah

Seznam zkratk	3
Úvod	4
1. Legislativní kontext	6
2. Teoreticko-metodologický koncept práce	10
2.1 Risk management	10
2.2 Governmentalita	12
2.3 Teorie sekuritizace	13
2.3.1 Politika soucitu a politika rizika v procesu sekuritizace obchodování s lidmi	14
2.4 Metodologie	17
2.4.1 Obchod s lidmi a rozdílné diskurzivní přístupy	17
Empirická část	21
3. Hlavní aktéři	21
3.1 Státní instituce	22
3.1.1 Ministerstvo vnitra ČR	22
3.1.3 Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR	24
3.1.4 Ministerstvo spravedlnosti ČR	25
3.1.5 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR	26
3.1.2 Policie ČR	27
3.2 Neziskové organizace	29
3.2.1 Arcidiecézní charita Praha	30
3.2.2 Diakonie Českobratrské církve evangelické	30
3.2.3 Rozkoš bez rizika, o.s.	30
3.2.4 La Strada Česká republika, o.p.s.	30
3.3 Další organizace	33
3.3.1 Mezinárodní organizace pro migraci – IOM	33
4. Spolupráce mezi jednotlivými aktéry	34
4.1 Mezirezortní koordinační skupina pro oblast boje proti obchodování s lidmi (MKS)	34
4.2 Program podpory a ochrany obětí	36
5. Výstupy a nástroje jednotlivých aktérů	38
5.1 Strategické dokumenty Ministerstva vnitra ČR	38
5.1.1 Vývoj konceptu obchodování s lidmi od roku 2003	38
5.1.2 Zprávy a reporty	40
5.2 Proces tvorby Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2016 - 2019	41

5.2.1 Mezirezortní připomínkové řízení Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2016 – 2019	44
6. Rozdělení diskurz vs. praxe	47
7. Desekuritizace – řešení problému?	50
Závěr	52
Summary	54
Použitá literatura	55

Seznam zkratek

ČR – Česká republika

ILO - International Labour Organization

IOM – International organization for migration - Mezinárodní organizace pro migraci

MKS – Mezirezortní koordinační skupina

MPŘ – Mezirezortní připomínkové řízení

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MS – Ministerstvo spravedlnosti

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MV – Ministerstvo vnitra

NCOZ – Národní centrála proti organizovanému zločinu

OBPPK – Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality

OČTŘ – Orgány činné v trestním řízení

TZ – Trestní zákoník

UN – United Nations

UNODC - United Nations Office on Drugs and Crime

ÚOOZ – Útvar pro odhalování organizovaného zločinu

Úvod

Problematicke obchodování s lidmi je v českém prostředí věnována poměrně vysoká pozornost, a to i přes fakt, že se je označována za latentní problém, kde je velmi obtížné odhadnout, jaký je jeho reálný rozsah. Většina institucí a to ať českých či mezinárodních se snaží tento druh zločinu popsat ve svých pravidelných reportech a zprávách, které jsou založené na statistikách, odhalených případech či zkušenostech z práce v prostředí, kde k obchodu s lidmi dochází. Tato data ve většině případů získávají od policie nebo neziskových organizací, které působí v rámci této problematiky. Tyto výstupy se snaží o kvantifikované vysvětlení problematiky v jeho realnosti, o přesné popsaní objektivního, až hmatatelného problému, který jde vysvětlit a je možné nalézt jeho příčiny, vidět jeho následky a potažmo ho vyřešit.

Když se však na tuto problematiku podíváme z jiné strany, než je pouze statistika a kriminalistické spisy, zjistíme, že zde existují rozdílné diskurzy, které jsou o této problematice vedeny. Termín obchodování s lidmi je ve většině případů označován za jednu z činností organizovaného zločinu, a proto je také vyjmenován jako jedna z hrozeb v poslední bezpečnostní strategii. Na druhou stranu migrační vlna vyvolaná složitou mezinárodní ale i sociální situací přispěla k dalšímu zájmu o problematiku obchodování s lidmi jako oblasti, která je s migrací úzce spojena. Pokud bychom se však podívali do minulosti, zjistili bychom, že se na obchod s lidmi dlouho pohlíželo jako na problém, který se vyskytuje hlavně v oblasti sexbyznysu. Tento pohled se však v současnosti proměňuje a tento přístup je pomalu vyměňován za problematiku pracovního vykořisťování, které je velmi často řešeno skrze nástroje, které slouží pro odhalování porušování pracovních podmínek. Všechny tyto čtyři přístupy však existují naráz a vzájemně se překrývají a doplňují. Tato práce si vytyčila za cíl snahu porozumět tomu, jak je téma obchodování s lidmi v České republice konstruováno a to skrze tyto čtyři typy sekuritizace.

Tato práce tedy bude pracovat s předpokladem, že problematika obchodování s lidmi není objektivní problém, který má řešení. Nebudu se tedy zajímat tolik o tvrdá data, která vypovídají o jednotlivých operujících osobách a skupinách na území ČR nebo o zemi původu obchodovaných osob, budu ani popisovat jejich modus operandi. Naopak si pološím kritické otázky, které se budou zajímat o to, kdo toto téma sekuritizuje v České republice a jakým způsobem. Budu se tedy ptát na konstrukci obchodování s lidmi jako určitého „fenoménu“. Hlavním úkolem této práce bude analyzovat diskurz a praxi jednotlivých aktérů, kteří se v rámci konstrukce tématu obchodování s lidmi v ČR pohybují. Nejprve se tedy budu

ptát, kdo jsou tito aktéři, jakým způsobem sekuritizaci provádí a dále z jakých důvodů. Zprvu představím teoretická východiska, od kterých se bude tato práce odvíjet, jako je risk management, governmentalita a teorie sekuritizace, která je pro mou práci stěžejní. Dále se budu soustředit na vysvětlení práce Claudie Aradau, která se konstrukci obchodování s lidmi již dlouho věnuje a k analýze procesu sekuritizace obchodu s lidmi využívá koncepty politiky soucitu a politiky rizika. V empirické části se budu ptát po hlavních aktérech, kteří se v prostředí utváření tématu obchodu s lidmi pohybují. Dále se zaměřím na jejich roli, a na to jaký z diskurzů využívají k sekuritizaci tématu obchodování s lidmi a jak tento přístup rámuje. Z těchto důvodů se budu soustředit na jejich výstupy, které k tomuto tématu produkují. Neméně důležitý je pak jejich vzájemný diskurz, v rámci kterého probíhá určitá interakce, která téma velmi významně rámuje.

Dále se zaměřím nad rozporem mezi diskurzem a skutečnou praxí, která je v rámci tohoto tématu vykonávána a na závěr si položím otázku, jestli by se v rámci konstrukce obchodu s lidmi nemělo jít spíše cestou desekuritizace na rozdíl od jeho sekuritizace. Jako výsledek by tato práce ráda potvrdila hypotézu, že obchod s lidmi není objektivní, ohraničený a počítatelný jev, ale že to, jak je toto téma utvářeno, je věc politického rozhodování.

Této problematice je důležité věnovat pozornost proto, že může být nápomocna při vytváření strategie boje proti tomuto problému. Ve výsledku se může ukázat, že tím, že je problém řešen právě tímto způsobem, je paradoxně problém vytvářen, tedy konstruován. Konstrukce hrozby nebo rizika však neznamená, že je určitý problém pouze vykonstruován, či vytvořen určitými zájmovými skupinami. Tato práce si v žádném případě neklade za cíl ukázat, že obchod s lidmi v naší společnosti reálně neexistuje jako problém nebo zlehčovat jeho dopady na lidské životy. Chce však rozkrýt, jak k této konstrukci dochází a kteří aktéři jsou za ni odpovědní.

1. Legislativní kontext

Problematika obchodování s lidmi je v českém prostředí z velké části konstruována právním řádem ČR, který stanovuje jeho hlavní znaky a definuje ho jako trestný čin. Podle takto vymezeného práva se pak řídí úředníci a další orgány, které s “účastníky” obchodu s lidmi přijdou do styku, i když tento styk může být pouze administrativní. Na základě daných pravidel jsou pak různé osoby označeny různými jmény, a tím jim jsou přisouzeny určité charakteristiky (jsou zranitelní a potřebují ochranu, jsou nebezpeční pro společnost a potřebují převýchovu nebo potrestat atd.), tak dostanou určitou nálepku a je s nimi různě nakládáno. Oblast obchodování s lidmi se tedy nachází v pevně svázaném legislativním prostředí, a proto je důležité představit i český legislativní kontext této problematiky.

Do roku 2009 byla problematika obchodování s lidmi v českém právním řádu ošetřena zákonem č. 140/1961 Sb., trestního zákona. Kdy v roce 2004 došlo k zařazení nového ustanovení § 232a Obchodování s lidmi, které nahradilo zrušený § 246 Obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku. Od roku 2004 je tedy možné podle českého právního řádu stíhat i jiné formy obchodování s lidmi, než je pouze sexuální vykořisťování, tedy například vykořisťování pracovní (Šimáčková 2005, Kutálková 2010: 9). Začátkem roku 2010 vstoupil v účinnost zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (TZ), kde je trestný čin obchodování s lidmi definován v ustanovení § 168. Tento zákon přinesl novou definici obchodu s lidmi, která se v oblasti sexuálního vykořisťování rozšiřovala o výrobu pornografického díla a výčet pracovního vykořisťování byl rozšířen o nucenou službu v ozbrojených silách a odběr tkáně, buňky nebo orgánu z těla (Ministerstvo vnitra 2012: 6). V roce 2014 došlo k novelizaci skutkové podstaty u forem obchodování s lidmi, jako je služba v ozbrojených silách, otroctví nebo nevolnictví a nucené práce nebo jiné formy vykořisťování. Došlo zde ke změně původně trojstranného vztahu – obchodník, vykořisťovatel, oběť na vztah pouze dvoustranný, kdy obchodník je zároveň i vykořisťovatelem (Trestněprávní legislativa 2015).

V české legislativě je obchod s lidmi definován v novém trestním zákoníku 40/2009 Sb. § 168 Obchodování s lidmi, který tento trestný čin definuje takto:

„(1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá dítě, aby ho bylo jiným užito

a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,

b) k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla,

c) k službě v ozbrojených silách,

d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo

e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo

kdo kořistí z takového jednání, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.

(2) Stejně bude potrestán, kdo jinou osobu než uvedenou v odstavci 1 za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby jí bylo jiným užito

a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,

b) k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla,

c) k službě v ozbrojených silách,

d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo

e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo

kdo kořistí z takového jednání.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,

b) vydá-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti,

c) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo

d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.

(4) Odnětím svobody na osm až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo

c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

(5) Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 smrt.

(6) Příprava je trestná.

(Zákon 40/2009, §168)

Obchodované osoby jsou na základě Zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů definované jako „zvlášť zranitelné“, jsou tedy stavěny vedle dětí, osob postižených fyzickým, mentálním, psychickým či smyslovým hendikepem nebo obětí trestného činu proti lidské důstojnosti. Z toho důvodu mají například právo na bezplatné poskytnutí odborné pomoci,

musí s ní být zacházeno se zvýšenou citlivostí například při výslechu a musí ji být vyhověno, pokud požádala o zabránění kontaktu s osobou, kterou označila za pachatele (§2; §17; §20 Zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů).

V rámci legislativního kontextu je důležité uvědomit si, že Česká republika je jako člen mezinárodních organizací v určitých agendách vázána závazky vyplývající z mezinárodních smluv. Na jejich základě není ČR v konstrukci obchodování s lidmi zcela suverénní a to především v otázce konceptualizace tohoto problému. Česká republika se v oblasti potlačování obchodu s lidmi zavázala k několika mezinárodním smlouvám, avšak stále chybí podpis a ratifikace *Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi*, v současné době prochází legislativním procesem a do konce tohoto roku snad bude po deseti letech ratifikována. Za nejvýznamnější dokument je tak stále považován *Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi z roku 2000* (tzv. Palermský protokol), který doplňuje *Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu* a který Česká republika ratifikovala v roce 2014. Tyto smlouvy mimo to, že obchod s lidmi označují za těžký zločin, také poskytují přesnou definici, co si pod pojmem „obchod s lidmi“ máme představit a co přesně pod něj spadá a jak se vyznačuje. Tím je tento koncept rámován a vymezen pro univerzální užití. A to takto: „*Obchodování s lidmi znamená „najímaní, přepravu, převoz, přechovávání nebo přijetí osob za účelem zneužívání za pomoci hrozby, použití síly nebo jiných forem donucení, za pomoci únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu bezbrannosti nebo pomocí předání nebo přijetí plateb či výhod, a to za účelem získání souhlasu osoby mající kontrolu nad jinou osobou.“* „Zneužívání zahrnuje přinejmenším zneužívání prostituce jiných, jiné formy sexuálního zneužívání, nucenou práci nebo poskytování služeb, otroctví, nebo podobné praktiky jako otroctví, nevolnictví nebo odnětí orgánů, souhlas oběti obchodování s lidmi se zamýšleným zneužíváním uvedeným v pododstavci a) tohoto článku, nebude brán v úvahu, jestliže byl použit jakýkoliv způsob nátlaku uvedený v pododstavci a), najímání, přeprava, převoz, přechovávání nebo přijetí dítěte pro účely zneužívání bude považováno za „obchodování s lidmi“, i když nezahrnuje některý ze způsobů uvedených v pododstavci a) tohoto článku, dítě znamená jakoukoliv osobu mladší osmnácti let.“ Na základě této definice OSN byla přijata i nová úprava obchodování s lidmi § 168 českého trestního zákona (TZ) č. 40/2009 Sb., který vstoupil v účinnost v lednu 2010 (Dokumenty – kriminalita 2016).

Nevládní organizace, které se problému obchodování s lidmi věnují, však v této „univerzální“ definici vidí tři kritické momenty. První je již v definici samotné, kde je obchod s lidmi složen ze tří hlavních složek, kterými jsou jednání, prostředky a účel. Avšak činnosti,

kteře jsou vedeny jako jednání, tedy přimětí, najmutí, zlákáni, dopravení, ukrytí nejsou ve většině případů nijak sankcionovány. Stejně tak účel, kterým se rozumí nucená práce či vykořisťování nejsou samostatnými trestnými činy. Pokud však chceme použít tuto definici v trestní praxi, musí být naplněny všechny tři její komponenty, což je obvykle velmi obtížné. Tím pak nastává situace, kdy obchodování s lidmi není plně rozpoznáno a identifikováno a ve výsledku jsou postihovány pouze jen prostředky, tedy například jen ublížení na zdraví nebo podvod či k postihu nedojde vůbec (Kutálková 2010: 30, 31). Další problematickou částí v definování obchodu s lidmi je výkladová nejednotnost termínů, které do této definice spadají, příkladem může být termín tíseň nebo závislost. Porozumění těmto termínům však může být klíčové, protože se podle toho odvíjí systém pomoci obchodovaným osobám, která je pro tyto osoby ve většině případů životně důležitá (Kutálková 2010: 31).

2. Teoreticko-metodologický koncept práce

Tato práce je založena na předpokladu, že bezpečnostní hrozba není definovaným objektem vědění, který má být zkoumán, nebo určitým problémem, který by měl být vyřešen (a může být vyřešen), ale naopak že je produktem sociální a politické praxe (Aradau, Husymans, Neal, Voelkner 2015: 1). Proto bude v této práci použito kritických bezpečnostních studií, jejichž nástroje jsou lépe schopny pomoci pochopit konstrukci určitého jevu v sociální realitě, v tomto případě obchodu s lidmi v České republice.

Obchod s lidmi je v českém legislativním rámci označen jako zločin, který ohrožuje bezpečnost české společnosti. Bezpečnost však můžeme chápat i jako nádobu, která může být naplněna mnoha obsahy. Různé teorie se snaží vysvětlit, jakým obsahem se tato nádoba naplňuje, jaký je proces tohoto naplnění a kdo jsou jejími aktéři. Nejvýraznějším konceptem kritických bezpečnostních metod je dle Stritzela (2007:1) teorie sekuritizace, která bude také jednou z hlavních teorií použitých v této práci. Ta se také zaměří na teorii governmentality, která slouží pro pochopení různé bezpečnostní praxe a má nám odhalovat techniky, strategie a nástroje, díky kterým je aktéry uplatňována moc (Mertl, Krčál 2013: 49). Důležitý je i přístup Claudie Aradau, která skrze výzkum konstrukce obchodu s lidmi identifikovala dva hlavní koncepty sekuritizace tohoto tématu. Stejně tak já půjdu po cestě sekuritizace problematiky obchodování s lidmi v českém prostředí a budu se snažit ukázat, že je velmi obtížné definovat určitý jev jako hrozbu či riziko, protože cest může být mnoho a toto určení je ve skutečnosti „politický akt“, protože realita je vytvářena skrze určitý diskurz tvořený především státními autoritami.

2.1 Risk management

Koncept „rizika“ v posledních několika letech začíná pronikat i do bezpečnostních studií. V první řadě je důležité určit, co vůbec slovo riziko znamená a co si pod ním představujeme. V každé společnosti existují jedinci či skupiny lidí, kteří se nějakým způsobem vymykají z „normálu“, jsou tedy abnormální a tudíž i rizikem pro ostatní. Důležitým prostředkem pro racionalizované vládnutí je disciplinace těchto „deviantních“ skupiny. Ideálním případem, kterého chce být dosaženo, je znovuzачlenění této části obyvatelstva do populace a jejich normalizace, v neúspěšném případě jsou na ně opět uplatňovány bezpečnostní aparáty (Mertl a Krčál 2013: 48). Nick Fox připomíná, že dříve termín „riziko“ neobsahoval žádné zabarvení, byl to neutrální výraz, který pouze odkazoval na pravděpodobnost, tedy míru možnosti zisku či ztráty. V dnešní době je však tento výraz

chápán v negativní konotaci, a to tak že je to něco s nechtěným výstupem a stává se synonymem pro slova nebezpečí nebo ohrožení (Fox 1999: 12). Riziko je, více než reálná věc, spíše způsob, jak uspořádat realitu a převést ji do počítatelné formy (Dean 1999: 131).

V průběhu 18. století se začalo s plošným pozorováním a vyhodnocováním určitých oblastí obyvatelstva, které začalo především jako snaha o předcházení smrtelných epidemií, ale které se postupem času rozmohlo do mnoha dalších problematik. To mělo za výsledek vypočítání mnoha různých statistik, které pak byly vnímány jako normální stav. Tímto začalo podrobné sledování obyvatelstva, z kterého byly, na základě těchto statistik, vytipovány rizika a začaly být používány k předpovídání krizových situací (Mertl a Krčál 2013: 39). Převádí tedy realitu do formy, která umožňuje vládnoucím složkám řešit ji určitými nástroji a nastolit si ve vztahu k ní určité cíle (Dean 1999: 131). V průběhu času bylo klasické pojetí bezpečnosti nahrazeno pojetím, které bylo rámováno skrze rutinní byrokratickou praxi, kde hraje důležitou roli management, analýza rizika a výpočty. Nástroje řízení rizik pak mají identifikovat, spočítat a zhodnotit dané riziko, dále by se měly snažit o prevenci a zmírnění dopadu určitého rizika. Těmito nástroji pak může být například statistická praxe různých expertů (Aradau 2008a: 147-150).

To se projevuje i v problematice obchodu s lidmi, který je především vnímán jako „problém čísel“, jinak řečeno neustále se objevují různé reporty, zprávy a dokumenty, které nám říkají, že na světě existují miliony lidí, kteří jsou uvězněni v moderním otroctví. Ale jak říká Claudia Aradau (2008: 12) čísla vedou k zavádějící, nedostatečné a nevysvětlující pravdě o obchodu s lidmi, protože jak chcete spočítat něco, co je celé skryté? To potvrdila i ředitelka oddělení zabývající se obchodem s lidmi v UNODC, která konstatovala, že nejde jít do oficiálních statistik, protože nikdo neví o tom, že se tyto zločiny dějí (Aradau 2008: 12). Problém statistik a kvantifikace je však v tom, že vytvářejí dojem, že jde o „objektivní“ vyjádření. Mertl a Krčál (2013) také upozorňují na tzv. zekonomičtění a nazývají to liberálním governmentalismem, který celou společnost převádí do ekonomických termínů. To vše pak spěje k zvyšování objemu sociální kontroly, to se však děje za vysoké podpory společnosti, protože je obecně vnímána hlavně jako nástroj ke snižování kriminality (Mertl a Krčál 2013: 41). Nástroje risk managementu jsou důležitou součástí při rozhodování o fenoménu obchodování především skrze přístup státních institucí, které na tuto problematiku nahlížejí skrze „politiku rizika“, která bude představena níže.

2.2 Governmentalita

Michel Foucault vysvětlil svůj pojem takto: „Pod slovem „governmentalita“ mám na mysli tři věci: Za prvé, „governmentalita“ je souborem institucí, procedur, analýz a reflexí, kalkulací a taktik, které umožňují uplatňovat velmi specifickou, a přesto velmi komplexní, moc, jež má za svůj cíl působení na populaci, používá politickou ekonomii jako zdroj vědění a využívá bezpečnostní aparát jako hlavní technický prostředek. Za druhé, v „governmentalitě“ vidím trend, poslušnost síly, která se po dlouhou dobu na Západě prosazovala k výsadnímu postavení nad všemi ostatními typy moci – absolutním, disciplinárním a dalším -, která se prosadila v typu moci, již říkáme „vláda“, a která na jednu stranu dala vzniknout sadě specifických nástrojů vládnutí a na druhou stranu pak umožnila vznik sady specifických vědomostí. A konečně, myslím si, že pod „governmentalitou“ bychom si měli představit proces nebo spíše výsledek procesu, pomocí něhož se středověký stát spravedlnosti přetransformoval v 15. a 16. Století na administrativní stát a byl dále postupně „governmentalizován“.“ (Foucault 2007: 108 – 109 citováno z Mertl a Krčál 2013: 49 – 50).

Claudie Aradau ve své knize „Rethinking trafficking in women“ již na začátku zdůrazňuje, že problematizace obchodu s lidmi je součástí toho, jak je uspořádaná společnost a jak se jí vládne. Tedy že je to právě governmentalita, co určuje obsah fenoménu „obchod s lidmi“ (Aradau 2008: 17). Foucault vysvětluje termín „governmentality“ také jako „conduct of conduct“. Tato definice může být trochu těžko pochopitelná, a to především pro více smyslů anglického slova „conduct“, které může znamenat sloveso vést, řídit či provázet. Mitchell Dean (2010: 17) upozorňuje, že tento výraz s sebou nese už jakýsi odkaz na to, že je za ním určité skryté „knowhow“ jak se něco má udělat. Druhé „conduct“ je zde však jako podstatné jméno, které odkazuje na naše chování. Governmentalitu bychom tedy mohli vysvětlit také jako řízení našeho chování (Dean 2010: 17). Řízení chování však není v dnešních neoliberálních demokraciích snadno odhalitelné a to především proto, že se tyto státy charakterizují vysokou mírou individuální svobody a její viditelné a přespřílišné narušování je nelibě přijímáno. Je tedy použito technologií, které v konečné fázi omezují chování obyvatel. Usměrnování jedinců a tím i řízení jejich chování je prováděno skrze mechanismus určování, co je přijatelné a žádoucí nebo naopak co je nepřijatelné a nežádoucí. Tím je ve společnosti konstruována „pravda“, která se však může zakládat pouze na mýtech či stereotypech. Dle tohoto systému by to mělo vypadat tak, že když obywatel jedná dle „pravdy“ daného státu, nemusí se obávat žádných represí a je mu bez problému umožněno přežití, pokud se však chová jinak, je logické, že bude za své chování potrestán. To je však vždy bráno jako problém jedince, protože to bylo jeho rozhodnutí porušit daná pravidla (Mertl

a Krčál 2013: 52 - 54). V rámci governmentality lze pak vytvářet různé hrozby a to díky procesu sekuritizace. Riziko se na základě Foucaultovi teorie jeví jako něco relativního. Znamená to, že riziko vlastně neexistuje samo o sobě, proto není důležité zkoumat podstatu daného rizika, ale spíše se zaměřit na druh znalostí, dominantní diskurz a odborné nástroje a instituce, díky kterým se o tomto riziku ví a je „hmatatelné“ a můžeme o nich říci, že jim určitým způsobem vdechují život (Lupton 1999: 6).

Tím že instituce jako takové stanovují určité vzorce chování, které stanovují pouze jednu z mnoha možností lidského jednání, řídí chování obyvatel. Realita, která je těmito institucemi tvořena, je pak všeobecně vnímána jako objektivní. Avšak podle Bergera a Luckmanna je důležité, aby se vědělo, že tato „objektivita“ vytvořená institucemi, byla stále vytvořena a vymyšlena člověkem (Berger, Luckmann 1999: 58, 63). Michel Foucault vidí státní moc jako účinek strategických pozic namísto určitého atributu vládnoucích. To znamená, že moc není státem vlastněná, ale naopak vykonávána a vytváří tak sama sociální realitu (Mertl a Krčál 2013: 10). Dle názoru Jiřího Metrla a Petra Krčála lze governmentality použít jako analytický přístup ke zkoumání státu, jeho veřejných politik a jejich efektů. Dále upozorňují, že pokud je governmentality využívána jako analytický nástroj, tak bychom se měli soustředit na konstruovanou normalitu jako na předmět analýzy (Mertl a Krčál 2013: 62 – 63).

2.3 Teorie sekuritizace

Teorie, která je pro mou práci klíčová, je teorie sekuritizace. Tato teorie je známá především v mezinárodních vztazích a její počátek můžeme najít u tzv. Kodaňské školy, která teorii aplikovala hlavně na mezinárodní bezpečnost, strategická studia a výzkum míru. Tato práce však bude pracovat s teorií sekuritizace, která odkazuje na tzv. Pařížskou školu, která spojuje více oborů dohromady a je tak v mnohem větší míře schopná obsáhnout problémy týkající se vnitřní bezpečnosti. Claudia Aradau upozorňuje, že u klasické teorie sekuritizace vzniká problém, že riziko není hrozbou, která by ohrožovala životní funkce státu, a proto se nehodí do sekuritizačního rámce, tak jak je definovaný Kodaňskou školou (Aradau 2004: 264). Stritzel (2007: 362) k tomu dodává, že základní myšlenka teorie sekuritizace je tak úzce nedefinovaná, že není schopna poskytnout řádný nástroj ke studiu sekuritizačních procesů, které se odehrávají v reálném světě. Na rozdíl od toho je obsahem výzkumu Pařížské školy mimo jiné i politizace společenských rizik (nejistot), jako jsou například hooligans, migrace či kontrola hranic (Malksoo 2006: 448, 449).

Pařížská škola je toho názoru, že „normalita“ je pouhou konstrukcí, kterou vytváří profesionálové a to skrze techniky řízení a zvládání sociálních problémů. U Pařížské školy se místo zájmu přesouvá od politických aktérů k institucím, kde vládou profesionálové, kteří mají definici hrozeb a nástroje, jak tyto hrozby ovládat (Malksoo 2006: 457). Koncept bezpečnosti je zde tedy vnímán jako „metoda vládnutí“. Tento přístup se také na rozdíl od klasické teorie sekuritizace prezentované Kodaňskou školou více soustředí na praxi, publikum a kontext, který umožňuje určitou formu vládnutí, než na řečový akt. Tato teorie tedy říká, že oblast bezpečnosti je determinována diskurzivní schopností produkovat představu nepřítele nebo určitého nebezpečí, se kterou je „publiku“ schopno se identifikovat (Malksoo 2006: 457). Bigo tak také tvrdí, že zde neexistuje žádný proces sekuritizace, který by nebyl utvářen skupinami a institucemi, které jsou k tomu zmocněny (Bigo 2000: 348).

Klíčem tedy je to, že by se neměl zkoumat pouze určitý relevantní aktér, který o něčem mluví či něco popisuje a tím zároveň vytváří i novou realitu, ale pozornost by se měla soustředit i na socio-politický kontext, který nám umožňuje nahlédnout více pod povrch sociální a politické struktury, která staví aktéry do pozice, z které mohou uplatňovat svou moc a ovlivňovat tak proces konstrukce určitého významu (Stritzel 2007: 361, 369).

2.3.1 Politika soucitu a politika rizika v procesu sekuritizace obchodování s lidmi

Teorii sekuritizace využívá ve své práci i Claudia Aradau, která se zaměřuje na dva koncepty jak je problematika obchodování s lidmi konstruována. První z nich označuje obchod s lidmi jako bezpečnostní hrozbu a druhý jako humanitární problém. Aradau tvrdí, že existuje několik způsobů, kterými se k tomuto problému přistupuje. Zdůrazňuje dvojí identifikaci žen ze sexuálního průmyslu, které jsou označovány jako nelegální migranti a oběti či jako prostitutky a „chudinky“ (suffering bodies). Claudia Aradau tuto dvojí identifikaci označuje jako schizofrenní. A je fascinovaná tím, že dva na první pohled rozdílné diskurzy jsou ve skutečnosti propletené a přiživují se na sobě navzájem. Navzdory jejich logické neslučitelnosti je humanitární a bezpečnostní diskurz společně integrovaný v politice Evropské unie v prevenci proti obchodování s lidmi (Aradau 2004: 251). Tento „dvojí“ přístup pak zpřičiňuje, že obchodovaná žena, je na jednu stranu referenčním objektem, kterému hrozí nebezpečí především v podobě omezení jejich základních lidských práv, na druhou stranu je vnímána jako nelegální migrant, prostitutka. To pak způsobuje, že jako potencionální kriminálníci jsou tyto ženy vnímány jako zdroj nebezpečí pro stát, který se je snaží najít, identifikovat a deportovat (Aradau 2004: 253).

Claudia Aradau nazývá humanitární přístup jako „politiku soucitu“, kde jsou použity emoce k změně pozice v obchodu s lidmi, kde je snaha ji upravovat ku prospěchu obchodovaných žen. Claudia Aradau zdůrazňuje, že i když je tento fakt opomíjen, tak politické aktivity závisejí na emocích a jsou jimi limitovány a vláda je schopná využívat emoce k tomu, aby řídila občany. Politika soucitu je tak pouze emocionální model praktikovaný ve vztahu k oběti (Aradau 2004: 256). Politika soucitu je typická především pro neziskové organizace, které se v této oblasti angažují a vždy se stavěly do určité opozice k vládní praxi, která se vyznačovala přístupem, který má tendenci považovat obchodované ženy za nelegální migranty a zahraniční prostitutky, které jsou zapletené do nelegálních aktivit. Tyto nevládní organizace většinou argumentují, že vedle toho, že jsou obětí překupníků, jsou ještě k tomu perzekuovány ze strany státu. Tato sekundární viktimizace vede k tomu, že ženy jsou ještě snáze náchylné k navrácení do řetězce obchodování, a pokud se jim podaří navrátit se domů, jsou stigmatizovány a zažívají další utrpení. Tento přístup měl za úkol narušit prvotní sekuritizaci, která stavěla obchodované ženy do světla nebezpečných nelegálních migrantů, prostitutek a kriminálních, vedle toho se také snaží o zahrnutí přístupů odlišných od represivní a preventivní strategie, která se primárně zabývá migrací a organizovaným zločinem.

Podle aktérů prosazujících politiku soucitu je potřeba změnit klasické rozdělení na vinný a nevinný, které je typické pro oficiální diskurz. Tento přístup se snaží apelovat na city a vzbudit v ostatních soucit a porozumění. Proto se soustředí na prezentování fyzické bolesti a na to, co si obchodovaní lidé museli vytrpět. Luc Boltanski identifikoval dvě strategie, které prezentují ženy jako nevinné a zasloužící si soucit. V prvním případě se prezentuje především utrpení, které přímo vyplývá ze zločinu, který je na nich pácháno. Utrpení je prezentováno skrze prezentování zlého vykořisťovatele, který udělal ze ženy otroka. Druhá strategie se soustředí pouze na ženu, zde je důležité téma sentimentu, které se obejde bez obviňování agresora. Tato strategie se skrze prezentování utrpení obětí snaží o vzbuzení vnitřních reakcí, která vyvolávají solidaritu. V tomto případě se v kampaních proti obchodu s lidmi objevuje především vyobrazené „tělo v bolesti“, které vyjadřuje, jak oběť trpí především fyzicky. Tento přístup také slouží jako strategie anonimizace. Díky vyobrazení syrového fyzického utrpení nejsou oběti identifikovány s kategoriemi, jako jsou migranti, kriminálníci nebo prostitutky (Aradau 2004: 259 - 262).

Druhý přístup, který stojí v bezpečnostním režimu, je nazýván „politikou rizika“. Tento přístup používá k řešení problému obchodu s lidmi nástroje řízení rizik (Aradau 2004: 254). Na riziko zde můžeme nahlížet jako na způsob myšlení a jednání, které obsahuje

výpočet pravděpodobné budoucnosti. To umožňuje kontrolovat tuto potencionální budoucnost skrze zásahy uskutečněné v přítomnosti. Přístup governmentality říká, že riziko je součástí různorodé formy chladnokrevné racionality vládnutí, které je vedeno jednotlivci, společně a populací. Riziko se stalo jednou z hlavních nástrojů moderní společnosti, jak vytvořit obezřetné, samostatné a seberegulující obyvatelstvo (Aradau 2004: 265).

Přístup řízení rizik je specifická kombinace nejrůznějších technik a logik rizik. Zdrojem nebezpečí není určité přítomné nebezpečí, ale je způsobeno kombinací abstraktních faktorů, které prokazují větší či menší pravděpodobnost toho, že se projeví nějaké nechtěné chování. Z tohoto vyplývá potřeba prevence, která stojí na předpokladu, že pokud je prevence potřeba, tak nebezpečí existuje. Představa rizika je spojena se specifickými jedinci a skupinami, které patří do skupiny označené jako „vysoké riziko“. Profilace rizika je privilegovaná technika v hodnocení rizika, která se zakládá na výběru, který jedinci patří do rizikových skupin. To je vybíráno na základě informací o historii nemocí nebo patologií nebo na základě kombinací faktorů, které dle statistik vedou k předpokladu, že by tito jedinci nebo skupiny mohli být v budoucnosti „deviantní“ (Aradau 2004: 267). Vláda v tomto případě vytváří rizikové skupiny tím, že aplikuje rizikové kategorie na osoby, které se tímto dostanou pod dohled nebo léčení. Zajímavý je tady vztah, který zde vzniká mezi těmi, kdo jsou v ohrožení a výpočtu vysokého rizika. Politika rizika přináší vědeckou odpověď na otázku, kdo jsou oběti obchodu s lidmi. Jejich identita musí být vysvětlena za účelem toho, abychom byli schopni najít cestu, jak tomuto fenoménu předcházet. Proto je pro státní aparát tolik důležité vymezit a vytvořit kategorie, kteří lidé jsou ve vysokém riziku, že by se mohli stát obětí zločinu jako je obchod s lidmi. V důsledku toho jsou například ženy profilovány za účelem prevence. Tyto specifické profily žen vycházejí ze spojení psychologických znalostí, které napomáhají k vytvoření toho, že se ženská identita stává subjektem vlády (Aradau 2004: 269). Identifikace a vypočítávání rizika záleží na tom, jak je profil rizika konstruován. Zde je důležitá konstrukce biografických profilů lidské populace pro řízení rizik a zajištění bezpečnosti. Profily obětí se mimo jiné staly všudypřítomné v reportech a studiích o obchodu s lidmi. Žena, jako oběť obchodu s lidmi, je identifikována jako oběť donucení, násilí, hrozby, unesení, klamu či podvodu, zneužití autority a zranitelnosti. Claudia Aradau (2004: 270) doslova říká, že je zajímavé pozorovat, jak dopad „objektivních“ podmínek a sociálních situací je individualizován v profilování rizika.

Problém těchto žen je takový, že trauma, kterým si jednou prošly, je dělá náchylným i pro to, aby se znovu dostaly do zločinného kolotoče. Dokumenty Evropské unie v této otázce říkají, že pokud se ženy, které byly obětí obchodu s lidmi, opět dopustí přestupku, je tento

přestupek brán jako imigrace. Rada EU také jasně deklarovala, že pomoc obětem obchodu s lidmi je cestou, jak zabránit jejich sklouznutí do prostředí nelegální imigrace (Aradau 2004: 271 – 275). V tomto případě by snaha o prevenci mohla být brána pouze jako součást řízení rizik nelegální migrace, která podkopává a přivlastňuje si nesoudící obavy politiky soucitu. Díky nástrojům rizik je možné specifikovat oběť, předtím objekt soucitu, jako ze své podstaty a neustále „riskantní“, tak podryvá emocionální slib politiky soucitu a obrací ji do abstraktního podezření rizika (Aradau 2004: 275).

2.4 Metodologie

Obchod s lidmi je podle Claudie Aradau (2008: 14) diskurzivně konstruován, avšak není to ani objekt nekonečných reprezentací, ale ani objekt výlučně jazykový. Jazyk zde zastává významnou roli především v nálepkování osob a vytvářením kategorií. Tato role je mu přisouzena pouze za určitých okolností. Různé reprezentace ochodu s lidmi se staly myslitelné tím, že vznikly v určitém institucionálním složení a v ekonomických, sociálních a politických procesech. Tato konstelace jazyka a materiálních podmínek pro pravdu diskurzu je Foucaultem označena jako „problematizace“. To je soubor diskurzivní a nediskurzivní praxe, která umožní, aby něco vstoupilo do hry pravdy a lži a bylo to ustanoveno jako objekt znalosti (Aradau 2008: 15). Jsou to tedy právě aktéři diskurzu, kteří reprezentují ale i přímo utvářejí obchod s lidmi jako předmět vědění. Ti udělují určité identity a přiřazují určité agendy k rozdílným aktérům, jako je oběť obchodu s lidmi, migrant, nezisková organizace, policie apod. (Aradau 2008: 18). Z tohoto důvodu bude velká část této práce postavena právě na diskurzivní analýze, díky které je možné ukázat, jak je realita sociálně konstruovaná a to pomocí jazyka a významotvorných praktik. Diskurzivní analýza umožňuje zkoumat proces, jak jsou významy a jednotlivé kategorie sociálního světa tvořeny, tedy proces kterým je určité téma, v tomto případě obchod s lidmi a boj proti němu, kategorizováno (Beneš 2008: 95, 98).

2.4.1 Obchod s lidmi a rozdílné diskurzivní přístupy

Obchod s lidmi je komplexní problém (Aradau 2013: 1). Je však velmi často prezentován jakou součástí již zavedených agend, jako je migrace, organizovaný zločin nebo prostituce. Diskurz týkající se těchto oblastí je však již veden ve znamení hrozby nebo nebezpečí. Obchod s lidmi je reprezentován jako jejich subkategorie, na kterou se reprodukuje i jejich bezpečnostní praxe. Problematizace obchodu s lidmi je tedy už předem zformovaná již existujícími strategiemi, které se zabývají migrací, organizovaným zločinem a prostitucí. Znázornění obchodované osoby je tak odvozené od již nabytých informací a skrze existující kategorie. (Aradau 2008: 14, 16). Podle toho se pak různí i to, jak je s oběťmi obchodu s lidmi

zacházeno a jaké kroky jsou proti obchodu s lidmi vedeny. Proto bude i tato práce sledovat diskurzy sekuritizace v institucionálním uspořádání a to ve čtyřech diskurzivních kategoriích, které jsem v českém prostředí identifikovala jako nejvýznamnější. Těmi jsou obchod s lidmi jako organizovaný zločin, jako migrace, jako prostituce a jako nucená práce.

Organizovaný zločin – Strategické dokumenty MV označují boj proti obchodování s lidmi jako jednu z priorit boje proti organizované kriminalitě (Ministerstvo vnitra ČR 2016: 4). Spojení s organizovaným zločinem je pro téma obchodování s lidmi nejvíce signifikantní. Toto úzké spojení se objevuje jak na vládní úrovni, tak v médiích, která intenzivně ovlivňují veřejné obraz tohoto fenoménu. Obchod s lidmi jako organizovaný zločin asociuje jev jako velmi sofistikovanou a rozsáhlou činnost, která je velmi často spojena s dalšími zločiny jako je obchod s drogami či zbraněmi. V této představě hraje roli i hrubé násilí. Tento diskurz je také úzce spojen s pojetím, které vnímá obchod s lidmi jako hrozbu pro společnost.

Migrace – Obchod s lidmi je často vnímán jako přeshraniční problém, je tedy pochopitelné, že se obchodování s lidmi často řeší i optikou nelegální migrace. Migrace jako bezpečnostní téma je v posledních letech čím dál častěji skloňováno a nezpochybnitelně se z ní stalo důležité politické téma. Migrační vlna posledních let sekuritizaci tohoto tématu jen více umocnila. Spojení s migrací jako takovou je viditelné i z toho, že je České republiky v rámci obchodování s lidmi prezentována více jako země cílová či tranzitní než zdrojová, z toho logicky vyplývá, že obchodované osoby pocházejí z cizích států (Ministerstvo vnitra 2008: 4). Tento fakt zdůrazňuje přeshraniční prvek obchodování s lidmi, který však není vždy podmínkou (UNODC 2014). Pokud je obchod s lidmi sekuritizován skrze migrační diskurz může dojít k situaci, kdy v důsledku snahy o zabránění tohoto trestného činu bude přikročeno ke krokům, které se budou snažit zastavit nebo alespoň omezit migraci těch osob, které jsou shledány jako zranitelné a jsou tak považovány za potenciální oběti (Sanghera 2005: 11).

Prostituce – Prostituce je úzce spojena s problematikou obchodování s lidmi především ve vztahu k sexuálnímu vykořisťování, které se ve většině případech odehrává v sexbyznyse. Jeho vnímání je pak velmi často ovlivněno již existujícím diskurzem, který se týká právě problematiky prostituce. Tento sekuritizační typ je úzce spojen s narativem tzv. Nataši příběhu, kdy existuje obecné mínění, že oběti obchodování s lidmi jsou především dívky z východní Evropy, které se nechaly zlákat nabídkou práce na Západě, během cesty jim byly odebrány doklady a nakonec byly přinuceny pod pohrůžkou násilí nebo za pomoci drog k prostituci (Zhang 2009). Takovýto diskurz je dominantní především v řadách široké

veřejnosti. Tento pohled však škodí jak snaze řešit problém obchodu s lidmi, tak otázku prostituce (Sanghera 2005: 4).

Nucená práce – nucenou práci můžeme označit za další diskurzivní typ, který sekuritizuje především oblast porušování pracovních podmínek. Tento diskurz začíná být v posledních letech velmi dominantní a to jak na mezinárodním poli, tak v českém prostředí. V tomto případě je důraz kladen především na lidská práva a jejich porušování. Obchod s lidmi jako nucená práce je na rozdíl od organizovaného zločinu velmi často prezentován jako poměrně „triviální“ zločin, pro které není potřeba rozsáhlých zločineckých skupin (Sociální pracovnice La Strada 09. 11. 2016).

Sekuritizační proces problematiky obchodování s lidmi v ČR bude sledován především skrze text, který se tomuto problému věnuje, proto budou důležitým zdrojem pro analýzu národní strategie a také pravidelné reporty, které jsou v této oblasti vydávány, protože mezi důležité oblasti analýzy patří i různé „kvantifikované“ výstupy jednotlivých aktérů, díky kterým se prezentuje odvedená práce v dané oblasti. Analýza těchto textů je také důležitá z toho důvodu, že diskurzivní analýza stojí na předpokladu, že určitý text dává význam dalším textům a tento text je sám tvořen na základě textů jiných (Beneš 2008: 98, Dean 2010: 41). Různé zprávy a reporty pak právě stojí za tvorbou nových strategií a koncepčních materiálů, jinak řečeno data v nich obsažená jsou základem pro jejich tvorbu a obhajobu určitého obsahu.

Dokumenty, které bude práce sledovat, jsou hlavními výstupy jednotlivých aktérů. Z tohoto důvodu je zprvu důležité představit jednotlivé aktéry, kteří se v této problematice pohybují, popsat jejich úlohu v utváření tohoto tématu a jejich přístup k jednotlivým diskurzivním tématům. Tyto instituce budou prezentovány především skrze svoji roli, která jim byla v rámci této problematiky přidělena, nebo se do ní samy angažovaly. Kritická diskurzivní analýza by nám měla pomoci porozumět určitým společenským problémům. Z toho důvodu je důležité se soustředit na širší pole analýz, než jsou pouze izolovaná slova či věty. Proto se budu soustředit na širší diskurz a jednání mezi aktéry. Kritická diskurzivní analýza se také nevyhne ani určitým kritickému zhodnocení (Van Dijk 1993: 252; Meyer, Wodak 2009: 2-3), o které se v této práci také pokusím. Z toho důvodu se budu následně soustředit i na širší diskurz a praxi mezi těmito jednotlivými aktéry, jejich spoluprací a vzájemné ovlivňování a vymezování se. Představením souboru institucí, procedur a analýz jednotlivých aktérů se pokusím ukázat, jak je v tomto případě uplatňována určitá specifická moc. Tím by měl být prezentován komplexní obraz governmentality v rámci problematiky

obchodování s lidmi a tedy i vysvětlení, jak je toto téma v českém prostředí konstruováno. A to skrze sekuritizační typy, které byly výše představeny, vedle toho mi poslouží i koncepty, které si stanovila Claudia Aradau. Kde je především politika rizika úzce spjatá s risk managementem, který je využíváný k určité kvantifikaci problému a jeho řešení jako reálného rizika pro společnost.

V práci si tedy budu klást tyto otázky: Jaké instituce jsou hlavními aktéry, které problematiku rámuje? Jak významně do celého procesu zasahují a jakou v něm hrají roli? Jaké jsou kroky hlavních aktérů a proč je dělají? Jak je obchod s lidmi formulován jako problém a skrze jaká diskurzivní témata?

Empirická část

Jak již bylo výše upozorněno, téma obchodování s lidmi je podrobně upraveno legislativním řádem ČR, jehož úprava z velké části toto téma konstruuje. Analytická část se proto bude soustředit pouze na diskurz v českém socio-politickém prostředí, který ukáže konstrukci, která je vytvářena okolo již představeného právního rámce.

3. Hlavní aktéři

Koordinací boje proti obchodování s lidmi je pověřen ministr vnitra. Role národního koordinátora je svěřena Odboru bezpečnostní politiky a prevence kriminality (OBPPK) Ministerstva vnitra. Tento odbor pracuje především na analyticko-koncepčních materiálech a sleduje situaci v ČR. Je pověřen plněním funkce národního zpravodaje proto tuto problematiku. Má tedy na starosti koordinaci všech aktivit, které se v této problematice uskutečňují (Ministerstvo vnitra 2012: 8). Jako autora strategických dokumentů můžeme MV považovat za klíčového aktéra, není však jediným. Aktéry, kteří se v problematice obchodování s lidmi pohybují, bychom mohli rozdělit do tří skupin, a to na státní instituce, neziskové organizace a další organizace (např. mezivládní). Každý z těchto aktérů hraje v celé struktuře svou roli a svým aktivním působením téma obchodování s lidmi vytváří. Jejich působení a síla se však mění podle jejich charakteru a pravomocí. Postavení v diskurzu se také liší podle praxe, kterou vykonávají. Odbory MV jsou důležité především ve vztahu ke strategiím. Vykonávají byrokratickou práci, která zajišťuje institucionální rámec celého tématu. Další aktéři jako je například Policie ČR, inspektorát práce či neziskové organizace pak především vykonávají úkoly nastavené v relevantních dokumentech. Tito lidé jsou pak v tzv. první linii. To znamená, že se v rámci výkonu své práce bezprostředně setkávají s oběťmi obchodu s lidmi a je právě na nich, aby je jako „oběti“ identifikovali. Díky tomu se umožní spuštění procesu, který jejich situaci řeší. Mezi tyto „žoldnéře“ patří dle oficiálních dokumentů především zaměstnanci inspektorátu práce, policisté vykonávající občůzkovou či dozorovou službu a dále sociální pracovníci neziskových organizací (Ministerstvo vnitra 2016a: 12; Ministerstvo vnitra 2016: 17). Právě na spolupráci všech těchto aktérů by se měl dle strategie klást největší důraz. Zde se však můžeme setkat právě s odlišným pohledem na problematiku, kde je dělicí linií právě politika soucitu a politika rizika, jak ji definovala Claudia Aradau. Mimo toto dělení můžeme ještě sledovat jednotlivé sekuritizační diskurzy, které se u jednotlivých aktérů mění či se mění její intenzita, kterou v rámci konstrukce problematiky obchodování s lidmi působí.

3.1 Státní instituce

3.1.1 Ministerstvo vnitra ČR

Ministerstvo vnitra (MV) je hlavní institucí v této problematice. Z institucionálního hlediska plní zastřešující funkci a je garantem tohoto tématu ve státní správě. Reálným vykonavatelem je Odbor bezpečností politiky a prevence kriminality Ministerstva vnitra, tomu byla také svěřena funkce národního zpravodaje ve věci obchodování s lidmi na mezinárodní úrovni. Jak již bylo zmíněno, tato funkce ukládá MV zajistit analyticko-koncepční činnost. To znamená, že je tento odbor pověřen monitoringem aktuální situace, shromažďováním informací a jejich následnou analýzou, jejíž výstupy jsou zpracovány do pravidelných zpráv a následně strategií, dále koordinuje aktivity, které by měly přispět k potírání obchodování s lidmi, a zajišťuje mezinárodní spolupráci. Ředitel Odboru bezpečnostní politiky a prevence kriminality (OBPPK) zastává funkci tajemníka Meziresortní koordinační skupiny pro oblast boje proti obchodu s lidmi. OBPPK k problematice obchodování s lidmi stále přistupuje především jako k problematice organizovaného zločinu. Trestný čin obchodování s lidmi je prezentován jako jedna z nejvýnosnějších forem mezinárodního organizovaného zločinu, jehož zisky jsou srovnatelné s nelegálním obchodem s drogami nebo zbraněmi. Explicitně označuje obchod s lidmi jako „*ve většině případů organizovanou kriminalitu s mezinárodním prvkem*“. (Obchod s lidmi – popis situace 2016). Pokud je obchod s lidmi zasazen do diskurzu organizovaného zločinu předpokládá se, že i chování pachatelů bude vykazovat znaky členů organizované zločinecké skupiny, jako je páchání další kriminality. Nejvýznamnější z toho je snaha legalizovat zisky získané z trestné činnosti (tedy praní špinavých peněz) a následná snaha o legalizaci svého postavení ve společnosti. To je podle MV „*značné bezpečnostní riziko pro demokratickou společnost*“. Za další „alarmující“ společenskou hrozbou vyplývající z obchodu s lidmi považuje MV destabilizaci demografické situace především ve zdrojových zemích (Obchod s lidmi – popis situace 2016).

Dalším aktérem MV je Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR, který je správním orgánem ve věci povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území. Podle evropského práva, které platí téměř ve všech zemích EU (výjimkou je Dánsko, Irsko a Velká Británie) má oběť právo na dočasné povolení k pobytu za určitých podmínek (European Commission 2016). Ve správním řízení může být uděleno povolení k pobytu, prodlouženo povolení k pobytu nebo zrušeno povolení k pobytu (Ministerstvo vnitra ČR 2016a: 18). Dlouhodobý pobyt na území ČR za účelem ochrany může být obchodované osobě

nabídnuto na základě § 42e zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR. Je však zásadní, aby se oběť rozhodla spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení (OČTŘ) (Pobyt obchodovaných osob na území ČR 2015).

OBPPK MV je bezpochyby klíčovým konstrukčním aktérem problematiky obchodování s lidmi v ČR. Jeho postavení vyplývá mimo jiné i z povinností, které má jako národní zpravodaj na mezinárodní úrovni, ale především na základě agendy, kterou má v rámci MV na starosti. Obchod s lidmi je většinou prezentován jako problém organizovaného zločinu, i když organizačně na MV oddělení obchodu s lidmi nespadá pod oddělení zabývající se organizovaným zločinem, ale stojí vedle něj (Kotrbová OBPPK 07.12.2016). Diskurz organizovaného zločinu má však tendenci utvářet téma jako celospolečenskou hrozbu, jejíž dopad může mít dalekosáhlé důsledky na demokratickou společnost. MV, vnímá obchodování s lidmi s určitostí jako hrozbu, která zde reálně existuje, a proto jsou i vytvářeny strategické dokumenty, které se věnují řešení této problematiky. Obchod s lidmi je vnímám jako trestný čin, který je právně vymezen, jeho rozsah je však z důvodu jeho vysoké latence špatně odhadnutelný, není proto brán jako výrazná hrozba s porovnání s jinými (Kotrbová 07.12.2016). Obchod s lidmi je tedy viděn jako zločin, který v naší zemi existuje a je problémem pro společnost a její bezpečnost, proto je potřeba tuto hrozbu eliminovat na minimum a snížit možné dopady jejich projevů na společnost. Na základě těchto informací můžeme přístup MV označit za politiku rizika, která vnímá obchod s lidmi jako hrozbu pro společnost a potažmo stát jako takový. V tomto případě jsou důležité i nástroje „řízení rizik“, které tato instituce v boji proti obchodu s lidmi využívá. MV je hlavní institucí, která na základě různých dat určuje, jak bude vypadat pravděpodobná budoucnost, přesněji jaké zde bude riziko a na základě toho vydává strategické dokumenty, která mají již preventivně odstraňovat nežádoucí projevy obchodování s lidmi. Část práce OBPPK je shromažďování dat od dalších aktérů, kteří se v této oblasti pohybují, a následně je vyhodnocovat a dělat z nich závěry. Na základě těchto závěrů je pak tvořena agenda, která má aktivně působit v boji proti obchodování s lidmi.

Konstrukce obchodu s lidmi v rámci organizovaného zločinu jako hlavního diskurzivního tématu pomáhá udržet problematiku obchodu s lidmi v oblasti tzv. „velkých témat“, které jsou prezentovány jako hrozba, v tomto případě dokonce přeshraniční hrozba. V posledních letech, a vzhledem k mezinárodní situaci, se však tato role začíná přesouvat z organizovaného zločinu směrem k otázce migrace. V průběhu let byl přístup MV k této otázce poměrně nekonzistentní. Koncepce MV z roku 2003 říká, že obchodování s lidmi má některé společné znaky s nelegální migrací, přesto nelze tyto jevy zaměňovat, rozdíl mezi

vykořisťovanou osobou a nelegálním migrantem je především ve zbavení svobody tedy, že „kontrakt mezi převaděčem a nelegálním migrantem bývá ukončen okamžikem nelegálního překročení hranice země, do níž měl migrant v úmyslu se dostat. Naproti tomu pro oběť obchodování s lidmi okamžikem překročení hranic cílové země začíná její zneužívání a vykořisťování.“ (Ministerstvo vnitra 2003: 8). Na druhou stranu Koncepce boje proti obchodování s lidmi z roku 2005 označila pracovní vykořisťování cizinců za „jev, který je běžnou součástí migrační reality v ČR“ (Ministerstvo vnitra 2005: 12). V posledních letech však začíná být toto diskurzivní téma čím dál více spojováno s problematikou obchodování s lidmi. Podle informací z MV se během tohoto a minulého roku vztah mezi problematikou obchodování s lidmi a migrace velmi intenzivně řešil i na různých fórech, které se věnují řešení této oblasti. Z pohledu řízení rizik zde dochází o snahu predikovat ovlivnění problému obchodování s lidmi současnou migrační vlnou v Evropě (Kotrbová OBPPK 07.12.2016). Spojení migrace s obchodem s lidmi je viditelné i v poslední strategii MV, která spojuje vzrůstající počet migrujících osob na území Evropské unie s predikcí většího počtu případů pracovního vykořisťování na území ČR (Ministerstvo vnitra ČR 2016).

3.1.3 Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Problematika obchodu s lidmi je v ČR rozdělena do gescí několika důležitých institucí. Jedním z nich je i Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), které operuje především v oblasti pracovního vykořisťování a úzce souvisí se špatnými pracovními podmínkami. Kontrolní činnost v tomto ohledu vykonává Státní úřad inspekce práce. Jeho činnost se však zaměřuje především na dodržování zákona o zaměstnanosti, ale také na odhalování a potírání nelegální práce. V rámci dodržování ustanovení zákona o zaměstnanosti zaměřených na nelegální zaměstnávání vykonal v roce 2015 Státní úřad inspekce práce 9 743 kontrol, kde bylo zjištěno nelegální zaměstnávání u 1 655 případů. V rámci „Kontroly nelegálního zaměstnávání občanů ČR a cizinců“ byly provedeny tři mimořádné celostátní kontroly. Státní úřad inspekce práce uložil za přestupek výkon nelegální práce cizincům ze třetích zemí 6 pokut v celkové výši 93 000 Kč (Ministerstvo vnitra ČR 2016a: 12, 13).

MPSV je také hlavním garantem sociálních služeb, kde jednou ze skupin, které se služby dotýkají, jsou i oběti obchodování s lidmi. MPSV je mimo jiné i důležitou institucí v problematice obchodování s osobami mladších 18 let. Do jeho agendy spadá i ochrana dětí, které byly zneužity k dětské prostituci nebo k výrobě dětské pornografie. Problematické však je, že tyto případy nejsou vždy statisticky vykazovány jako obchodování s lidmi, ale jako zneužití dítěte (Ministerstvo vnitra ČR 2016a: 24).

Vzhledem k změně priorit ze sexuálního vykořisťování směrem k vykořisťování pracovnímu lze očekávat, že se bude role MPSV v rámci tohoto diskurzu měnit a získávat sílu. Nucená práce se tak stává čím dál tím víc dominantním tématem, v posledním strategickém dokumentu je již uvedeno, že inspektoři práce nejsou zcela spokojeni s možnostmi, které mají při prokazování nedodržování pracovně právních předpisů (Ministerstvo vnitra ČR 2016). Lze tedy očekávat, že bude pokračovat tlak na rozšiřování kompetencí oblastních inspektorátů práce, a tím se sekuritizovat především téma pracovního vykořisťování, které se postupně dostává do popředí v rámci této problematiky. Vedle toho je aktuální i téma migrace, které je spojeno i s neoprávněným zaměstnáváním cizinců¹, které je považováno za související trestnou činnost v rámci obchodování s lidmi, a ta také spadá do gesce Ministerstva práce a sociálních věcí (Ministerstvo vnitra 2016a: 23).

3.1.4 Ministerstvo spravedlnosti ČR

V rámci rezortu Ministerstva spravedlnosti jsou pro tuto problematiku relevantní především soudci a státní zástupci. Ti jsou důležitým aktérem, i když obchod s lidmi v jejich agendě hraje velmi okrajovou roli. Zástupci nejvyššího státního zastupitelství jsou stálými členy Mezirezortní koordinační skupiny. Nejvyšší státní zastupitelství je dozorovým orgánem trestního řízení a postupování jednotlivých kauz k soudu. Soudy jsou poslední krokem, který uzavírá snahu po potírání obchodování s lidmi, i když se většina snahy obrací především na prevenci, aby byly potenciální oběti co nejvíce informovány a do tíživé situace se vůbec nedostaly. Soudy jsou zde proto, aby potrestaly viníky, pokud se trestný čin nakonec opravdu stane a naplnily tak potřebu po spravedlnosti a uznaly odškodné oběti. V neposlední řadě správně mířená represe by měla fungovat i jako prevence. Je proto důležité, aby i tento článek v řetězci uměl obchod s lidmi správně identifikovat a byl funkčním článkem celého procesu. Soudy jsou také jediným aktérem, který rozhoduje o odškodnění oběti, které pro ni znamená jak určitou spravedlnost, tak prostředek pro lepší budoucnost (Blíže ke spravedlnosti 18. 10. 2016).

Zpráva MV o stavu obchodování s lidmi za rok 2015 vidí pozitivně, že se z dlouhodobého hlediska proměňuje poměr přístupu soudů, kteří častěji přistupují k uložení nepodmíněnému odsouzení. Podle statistik však bylo v České republice v roce 2015 odsouzeno celkem 19 osob za trestný čin obchodování s lidmi, z toho bylo 15 osob trestáno za sexuální vykořisťování a zbylé čtyři za vykořisťování pracovní (Ministerstvo vnitra 2016a: 9-10). Justice jako aktér má v reálné praxi nejužší „filtr“, díky kterému dochází k identifikaci

¹ § 342 TZ

trestného činu obchodování s lidmi. Jak naznačuje Kutálková (2010: 37) ale i poslední strategie Ministerstva vnitra ČR (2016) za problematiku můžeme považovat konzervativismus a určitou pozitivistickou orientaci české justice. Policie ČR, která si je tohoto problému vědoma, pak podle toho volí strategii, aby dosáhla alespoň určitého potrestání viníka (Kutálková 2010: 37, 65). Celý proces pak stojí na způsobu, jak vyšetřovatelé jednotlivé případy podají státnímu zástupci a dále na schopnosti státního zástupce obhájit případ před soudem (Kotrbová OBPPK 07. 12. 2016). Justice je samozřejmě součástí diskurzu, který je v ČR na téma obchod s lidmi veden, není však hlavním aktérem, s kterým je vedeno nejdůležitější jednání. Soudy k identifikaci využívají úzkou trestněprávní definici obchodování s lidmi, která důrazně trvá na přítomnosti všech složek definice a to v určité časové intenzitě (Kutálková 2010: 37). Tímto však dochází k již zmíněné zpětné autocenzuře v identifikaci obětí především ze strany policie. Dochází tedy pak k situaci, že policie, i když ví, že k obchodování s lidmi došlo a poškozené identifikuje jako oběť obchodování s lidmi, posléze trestný čin překvalifikuje na trestný čin jiný, jako je například „pouze“ omezování osobní svobody, podvod atp., protože se obává, že pro úzce nastavený pohled justice by jejich důkazní materiál nemusel být dostačující. Tato autocenzura se v řetězci pak dále posouvá na neziskové organizace, které si naopak nejsou jisté, které případy bude policie chápat jako trestný čin obchodování s lidmi a které ne (Kutálková 2010: 65).

Soudy posuzují porušení trestního řádu České republiky, proto je zajímá hlavně to, jestli byla naplněná skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi. Posují tak tedy jednání pachatele a jeho působení na oběť. Ta zde získává roli svědka, který by měl proti pachateli svědčit a poskytnout tak soudci důkazy pro naplnění skutkové podstaty. Oběť se tím však dostává do velmi komplikované situace, a především v případech, kdy nucena situací, v které se ocitla, musela sama porušovat trestní řád.

3.1.5 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

MŠMT je Ministerstvem vnitra vnímáno jako důležitý partner především v oblasti boje proti obchodování s dětmi. Zaštiťuje péči o nezletilé oběti, kde úzce spolupracuje s MPSV. Poslední strategie si jako prioritu v boji proti obchodování s lidmi stanovila mimo jiné boj proti obchodování s dětmi, MŠMT se proto jako aktér v této problematice dostává do popředí. A to především z důvodu vysokého zastoupení osob mladších 18 let v policejních statistikách, ale i z důvodu současné migrační vlny, která je charakteristická i vysokým počtem nezletilých osob bez doprovodu. V případě identifikace trestného činu obchodování s dětmi je však velmi problematická identifikace této skutkové podstaty, kdy je velmi často

posuzován jako trestný čin výroby dětské pornografie než obchod s dětmi, jak již bylo sděleno výše (Ministerstvo vnitra ČR 2016: 13-15).

3.1.2 Policie ČR

Úlohu Policie ČR v problematice obchodování s lidmi můžeme rozdělit na více úrovní. První je specializovaný odbor v rámci celorepublikového útvaru Národní centrály proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování (NCOZ), který se specializuje na jeho organizovanou formu. Je zde odbor obchod s lidmi a nelegální migrace, s tím že obchodování s lidmi jako takovému se věnuje pouze oddělení obchod s lidmi. Dále se tomuto trestnému činu věnují pracovníci expozitur NCOZ, které mohou šetřit v konkrétních krajích. V rámci bývalého Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ) existoval do roku 2014 tzv. odbor V3, který se věnoval obchodování s lidmi. Byl rozdělen do tří oddělení a to na nucenou práci, kuplířství a nelegální migraci. Dnes fungují jen poslední dvě zmíněná oddělení, oddělení obchodu s lidmi by se mělo věnovat především sexuálnímu vykořisťování a druhé oddělení migraci, oddělení zaměřené na nucenou práci bylo v roce 2014 zrušeno, podle získaných informací z rozhovoru pro nedostatek pracovní náplně (Vyšetřovatel NCOZ 14.11.2016). Nicméně v praxi náplň práce vyšetřování pracovního vykořisťování stále existuje a naopak od roku 2014 můžeme pozorovat spíše tendenci nárůstu případů, které se dostanou až k soudu a jsou pravomocně odsouzeny. Změna organizační struktury by tedy neměla mít vliv na řešení případů (Kotrbová OBPPK 07.12.2016).

Pokud charakteristika trestného činu postrádá prvek organizovanosti, věnují se vyšetřování složky v odboru obecné kriminality krajského ředitelství policie, jejich garantem je Policejní prezídium (Bandit, Kutálková 2015: 13). V rámci krajských ředitelství je pověřen vždy minimálně jeden policista, který zastává roli specialisty na obchodování s lidmi, aby mohly být šetřeny i ty případy, které nevykazují rysy organizovanosti nebo nemají přeshraniční rozsah. Míra, kterou se problematice věnují, se odvíjí od toho, jak moc se tento trestný čin v daném kraji projevuje (Kotrbová OBPPK 07.10.2016). Dalším specialistou na tuto problematiku by podle závazných pokynů policejního prezidenta měl být přiřazený příslušník v odboru obecné kriminality úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky (Martinů 2010).

Jako další úroveň bychom mohli označit policisty, kteří se nacházejí v již zmíněné první linii. Jsou to především policisté vykonávající obchůzkovou činnost a příslušníci Služby cizinecké policie. Na tuto část policie je v současnosti kladem důraz, aby byli schopni potenciální oběť správně identifikovat a byli znalí dalšího postupu v této situaci.

Ministerstvo vnitra realizuje řadu školení a seminářů, které by měly zvýšit schopnost rozpoznat tuto trestnou činnost (Ministerstvo vnitra ČR 2016: 16). Pokud například příslušníci cizinecké policie získají podezření z obchodování s lidmi, jsou povinni informovat příslušný krajský odbor nebo NCOZ (Martinů 2010).

Policie ČR je aktérem, který je především vykonavatelem represivní moci, kterou disponuje. Její úlohou je tedy hlavně odhalovat porušování trestného řádu. V rámci diskurzu je zde opět dominantní téma organizovaného zločinu a to především tím, že za nejdůležitější odbor v rámci tohoto orgánu je odbor Národní centrály proti organizovanému zločinu, který zdůrazňuje organizovanou a přeshraniční charakteristiku zločinu. Na základě dat je však zřejmé, že v poslední době slaví největší úspěchy především policisté z krajských ředitelství, kterým se daří případy dovést až k soudu. V rámci rozhovoru s vyšetřovatelem NCOZ mi bylo sděleno, že organizovaný zločin na celorepublikové úrovni, který by vykazoval prvky organizované zločinecké skupiny, téměř neexistuje. A pokud ano, jsou to velmi často případy sexuálního vykořisťování, především trestný čin kuplířství. Neznamená to však, že by zde neexistovala žádná práce pro policisty, kteří jsou na tuto práci delegováni. Problém však je, že ve většině případů nedojde k naplnění skutkové podstaty (Vyšetřovatel NCOZ 14.11.2016).

Zde se dostáváme do začarovaného kruhu, kdy dochází k sekuritizaci tématu obchodování s lidmi tím, že MV tomuto tématu připisuje poměrně důležitou váhu a to především v rámci tématu organizovaného zločinu (myšleno především mezinárodního OZ). Na základě toho musí existovat samostatné oddělení, které se tomuto tématu věnuje a vyšetřuje ho na celostátní úrovni. MV však tuto váhu přikládá proto, že se rozhoduje na základě dat, které jim zasílají právě zaměstnanci z těchto oddělení, kteří vykazují svou aktivitu a práci do pravidelných reportů pro MV. Tyto výkazy jsou však v mnoha případech vyplňovány tak, aby prezentovaly co nejlepší obraz daných pracovníků (vyšetřovatel NCOZ 14.11.2016). V důsledku ztráty agendy by totiž došlo ke snížení tabulkových míst, a tím i ke ztrátě finančních prostředků. Tím se dostáváme do kolotoče, v kterém jde především o určitou moc (držet určitou agendu) a z toho vyplývající peníze, a na základě toho pak může docházet k sekuritizaci tématu nebo v případě obchodu s lidmi k jeho držení v sekuritizačním diskurzu jako organizovaného zločinu.

Jak už bylo naznačeno výše, obchod s lidmi je u policie také vnímán v úzké spojitosti s problematikou migrace. Odbor V3, který se na celorepublikové úrovni zabýval vyšetřováním trestného činu obchodování s lidmi, se do roku 2014 skládal ze tří oddělení, jak již bylo výše popsáno. Jedním z dvou oddělení, které po roce 2014 pokračovalo ve své činnosti, je i oddělení nelegální migrace. Na základě informací z rozhovoru s bývalým

vyšetřovatelem z oddělení V3, mi byly poskytnuty informace, že je toto oddělení v současné době bráno jako stěžejní a to především ve vztahu k současné migrační krizi (Vyšetřovatel NCOZ 14. 11. 2016). Dnes je tento odbor nazván „odbor obchodu s lidmi a nelegální migrace“. Fakt, že jsou tyto dvě problematiky spojeny v jednom odboru, odkazuje na jejich vnímání jako příbuzných oborů, které mají mnoho společného a jsou často vzájemně propojené. Na druhou stranu téma nelegální migrace jako součást trestného činu obchodování s lidmi je velmi těžce uchopitelné. Oddělení nelegální migrace v rámci NCOZ by se měla zabývat především trestným činem převaděčství, který se často děje v organizovaných skupinách. Z hlediska konceptu rizika jsou migranti bráni jako potencionální oběti obchodníků a tudíž jako riziková skupina. Jako zranitelná skupina jsou označeni cizinci, kteří se budou na území České republiky dlouhodobě zdržovat a kteří by se mohli stát oběti obchodu s lidmi, stejně tak i aktéry, kteří s obchodníky spolupracují. Tento přístup potvrzují i závazné pokyny policejního prezidenta (2010), které nařizují věnovat zvýšenou pozornost během výkonu služby policistů na místa, kde jsou zaměstnávání cizinci a specialistům krajských odborů vést přehled objektů, kde jsou zaměstnávání cizinci (Martinů 2010). Dále je doporučeno věnovat zvýšenou pozorností zařízením, kde tito cizinci bydlí ale i na různé organizace a zařízení, které se soustřeďují na jejich integraci (Ministerstvo vnitra ČR 2016: 16).

V oblasti prostituce můžeme vidět stejný institucionální problém na úrovni Policie ČR, jak to bylo popsáno u migrace. Oddělení „kuplířství“ zde spadá pod problematiku obchodu s lidmi. Na druhou stranu řada policistů v otázce kuplířství obchod s lidmi nevidí a jejich pohled je více pragmatický ve smyslu „*holky k tomu nikdo nenutí a kolik si s kým domluví za pronájem pokoje, je jejich věc*“ (vyšetřovatel A. Z. 14. 11. 2016). Na druhou stranu místa, kde je provozována prostituce, jsou stále vnímána jako prostředí, kde může docházet k obchodování s lidmi a kterým by měla být věnována zvýšená pozornost ze strany policistů a stejně jako v případě zaměstnávání cizinců jsou specialisté krajských odborů povinni vést přehled objektů a míst, kde je provozována prostituce. Vedle toho požaduje policejní prezident, aby ve zprávách o situaci v oblasti obchodování s lidmi vedle charakteristiky trestné činnosti obchodování s lidmi i informace o situaci v oblasti prostituce (Martinů 2010).

3.2 Neziskové organizace

Nejvýznamnější neziskovou organizací věnující se problematice obchodování s lidmi v ČR je bezpochyby La Strada ČR, jejíž aktivita se plně soustřeďí na tento problém a snaží se

o komplexní služby, které jsou v tomto prostředí potřeba. Existují zde i další organizace, které se věnují tomuto tématu v rámci svých dalších aktivit. Jako je Arcidiecézní charita Praha, Diakonie Českobratrské církve evangelické a Rozkoš bez rizika, o.s.

3.2.1 Arcidiecézní charita Praha

Křesťanská nezisková organizace pomáhá mimo jiné i obětem obchodování s lidmi či migrantům. Poradna Magdala poskytuje sociální poradenství a nabízí obětem obchodu s lidmi potřebnou pomoc. Zároveň je provede procesem, který jim pomůže dostat se z tíživé situace (Poradna Magdala 2016).

3.2.2 Diakonie Českobratrské církve evangelické

Diakonie poskytuje bezplatnou pomoc a ubytování lidem, kteří se stali obětí obchodu s lidmi a vykořisťování na trhu práce. V centrech v Praze a Plzni pomáhají obětem s vyřízením dokladů, poskytují právní poradenství a zdravotní pomoc (Pomoc obětem obchodu s lidmi 2016).

3.2.3 Rozkoš bez rizika, o.s.

Tato nezisková organizace se zaměřuje především na pracovnice v sexuálním byznysu, kde se svou aktivitou snaží o zmenšení sociálních a zdravotních rizik, kterými mohou být ohroženy především ženy pracující v sexbyznysu. Poskytuje odborné sociální a terapeutické poradenství případným obětem trestných činů i právní informace (Kdo jsme? 2010-2013).

3.2.4 La Strada Česká republika, o.p.s.

Tato nevládní nezisková organizace je jedinou specializovanou organizací, která se soustředí výhradně na poskytování pomoci obchodovaným a vykořisťovaným osobám v České republice. Poskytuje sociální služby klientům a pracuje v terénu, kde se snaží šířit materiály organizace s cílem informovat osoby z cílové skupiny o jejich právech a o možnostech řešení obtížné životní situace, dále se věnuje prevenci a vzdělávání. Ve vztahu ke státním autoritám se snaží o systémové či legislativní změny s cílem předcházet obchodování s lidmi a vykořisťování a chránit práva a zájmy cílové skupiny (O nás 2015). La Strada je uvedena jako důležitý partner pro státní instituce (především Ministerstva vnitra a Ministerstva práce a sociálních věcí) a to od počátku komplexnějšího řešení problému obchodování s lidmi, které bylo reprezentované v první strategii z roku 2003, která se zabývala pouze sexuálním vykořisťováním. Je zde vedena jako organizace, která zaujímá především funkci informátora o problematice a prevence (Ministerstvo vnitra 2003: 17). Jako

partnera ji vnímá i Policie ČR, která uvedla, že La Strada je jedním z hlavních aktérů při identifikaci trestného činu obchodování s lidmi, které jim předávají podněty pro zahájení vyšetřování (Vyšetřovatel NCOZ 14. 11. 2016).

Na rozdíl od státních institucí se nezisková organizace La Strada na obchod s lidmi dívá optikou oběti. Soustředí se na daného člověka a na jeho situaci. Zajímá ji především to, jakým způsobem zkušenost s obchodováním poznamenala jednotlivé osoby, co zažili a jak jim mohou pomoci v návratu do běžného života. Neřeší tedy tento problém ve vztahu ke společnosti ale k jedinci. V širším měřítku se zaměřují pouze na preventivní činnost, která se orientuje na celou společnost (Sociální pracovnice La Strada 09. 11. 2016).

Přístup neziskových organizací se v identifikaci obětí od státních institucí může lišit, a to především z toho důvodu, že je jejich konceptualizace tématu o něco širší a nedožadují se podložených důkazů. La Strada například na svých stránkách uvádí, že problém opatření proti obchodování s lidmi, které nastavuje stát, je ten, že klade důraz především na stíhání pachatelů nebo pachatelek a dále se soustředí především na ochranu státu před nežádoucí migrací, než aby se soustředili na oběť. Tento přístup je organizací vnímán negativně a jeho uplatňování je vnímáno jako upřednostňování státu na úkor ochrany práv rizikových skupin a obchodovaných osob (Advokační a lobby aktivity 2015). Neziskové organizace tedy mohou identifikovat obchodovanou osobu, která však nemusí stoprocentně odpovídat definované oběti podle trestného činu dle ust. § 168 TZ obchodování s lidmi (Kutálková 2010: 38). Neziskové organizace naopak o oběti, nebo jejich slovníkem klientovi, nepochybují a k identifikaci jim stačí pouze jejich příběh, který vykazuje určité charakteristiky obchodování s lidmi. Klient jim musí vypovědět, že se dostal do situace, kdy „dělal něco, co nechtěl dělat“ nebo že mu za jeho práci nebylo zapláceno či mu byla vyplacena pouze minimální část výdělků, nebo bylo mu vyhrožováno, když chtěl z práce odejít nebo vše nahlásit atp. Klíčové je, aby zde byla struktura oběť, pachatel a zisk, který pachatel z aktivit oběti profituje (Sociální pracovnice La Strada 9. 11. 2016). Existuje zde něco, co bychom mohli nazvat „presumpcí obchodování“, který je založen na lidskoprávních standardech, které říkají, že pokud by existovalo jen sebemenší podezření, že osoba byla obchodovaná, musí jí být zaručena alespoň základní asistence a zároveň poskytnuta určitá doba na rozmyšlenou, během které se rozhodne o spolupráci s relevantními orgány (Kutálková 2010: 38).

Neziskové organizace svůj pohled na problematiku artikulují především skrze oběti, kde se snaží skrze politiku soucitu prezentovat tento problém jako zločin, který je páchan na lidech, kteří se dostali do tíživé situace. Ve většině případů je prezentován jako problematika sexuálního a pracovního vykořisťování. Z pohledu La Strady je však velmi důležité rozlišovat

mezi nuceným poskytováním sexuálních služeb (prostitucí) a poskytováním sexuálních služeb se souhlasem dotyčné osoby, které je chápáno jako legitimní zdroj obživy (La Strada ČR 2015). Na druhou stranu se téměř vyhýbá spojováním s organizovaným zločinem. Dle zkušeností sociální pracovnice La Strady (09.11.2016) je stav, kdy je obchod s lidmi označován jako organizovaný zločin, ve výsledku kontraproduktivní. Je pochopitelné, že tato agenda musí být v rámci represivních orgánů někam přidělena, avšak její onálepkování jako organizovaného zločinu ve výsledku škodí. A to především v prezentování tohoto tématu, které se snaží o určitou prevenci a také v otázce určité sebeidentifikace obětí. Ve vztahu k otázce konstrukce obchodu s lidmi je totiž důležité zmínit, že tito lidé se v mnoha případech za oběti trestného činu nechápou a už vůbec ne jako oběti organizovaného zločinu, o kterém mají naprosto jinou představu. Absence sebeidentifikace pak ukazuje na fakt, že je toto téma veřejností vnímáno jinak, než jaká je ve skutečnosti realita. To pak klade ještě větší zodpovědnost na relevantní subjekty, aby tyto osoby správně identifikovali (Kutálková 2010: 65). Tento diskurz je viditelný i v prevenční aktivitě organizace La Strada ČR, která se v rámci prevence zaměřuje i na střední školy, kde o obchodování s lidmi mluví se studenty a vysvětluje jim, co si pod tímto pojmem mají představit. Jsou jim prezentovány především příklady, kdy studenti odjeli do zahraničí pracovat a za jejich práci jim nebyla vyplacena domluvená mzda, tito lidé se kvůli špatné finanční situaci nebyli schopni z práce vymanit a odcestovat zpátky do České republiky nebo věřili slibům zaměstnavatele, že brzo zaplatí, a proto v tomto stavu setrvali. Dalším klasickým příkladem, který La Strada prezentuje, je příklad mladé dívky, kterou poprosí její přítel, jestli by se nemohla párkrát „prodat“, aby se zlepšila jejich finanční situace. Tímto se snaží vyvrátit představu, že se jedná o sofistikovanou organizovanou kriminalitu, který je jim velmi vzdálený, a proto o něm ani nepřemýšlejí jako o reálné situaci, do které by se mohli sami dostat.

Diskurz týkající se migrace je u neziskových organizací výrazný hlavně ve výročních zprávách, kde uvádí nejčtenější národnostní zastoupení osob, které využili jejich služeb (La Strada 2015). V tomto ohledu využívají i neziskové organizace určitých nástrojů risk managementu, a to především v rámci jejich preventivních aktivit, kde využívají určitých typologizací potencionálních obětí, za které jsou velmi často označeni právě migranti pocházející z chudších zemí, než je Česká republika (Burčíková 2006: 5).

3.3 Další organizace

3.3.1 Mezinárodní organizace pro migraci – IOM

IOM funguje na mezivládní úrovni a v České republice působí od roku 1998. Zaměřuje se především na bezpečnou migraci osob. Role této organizace je důležitá především při tzv. dobrovolných návratech do země původu. IOM byla také organizátorem zatím jediné masivní celorepublikové kampaně, která byla zaměřená na prevenci obchodování se ženami v roce 2000 (O nás IOM; Bandit, Kutálková 2015: 14).

4. Spolupráce mezi jednotlivými aktéry

Berger a Luckmann (1999: 68) upozorňují, že instituce tvoří provázaný celek, jehož pochopení je možné skrze analýzu „vědění“, které mají oni sami o tomto institucionálním řádu. Analýza vzájemné spolupráce pro pochopení konstrukce tohoto tématu je klíčová. Ministerstvo vnitra si zakládá na tom, že aktivně propojuje státní a neziskový sektor a vytváří tak široký prostor pro diskuzi (Ministerstvo vnitra 2012: 3). Od roku 2008 existuje tzv. Meziresortní koordinační skupina pro oblast boje proti obchodu s lidmi, která funguje jako prostředek pro výměnu informací a koordinaci aktivit v oblasti boje proti obchodování s lidmi (Ministerstvo vnitra 2012: 6). Mezirezortní koordinační skupina pro oblast boje proti obchodování s lidmi je důkazem, že jednotliví aktéři spolu komunikují a snaží se problematiku řešit na základě společné diskuze. Na druhou stranu MV přiznává, že má stále nedostatky ve spolupráci se subjekty, které pracují s obyvateli ze sociálně vyloučených oblastí, které jsou však zároveň identifikovány jako nejvíce rizikové. Velmi problematická je také spolupráce se soukromou sférou, která zůstává orgány státní správy téměř nepovšimnuta. Jsou to například různé agentury práce atp. Ty jsou problematické především z toho důvodu, že nucená práce se odehrává ve většině případů v prostředí soukromého sektoru (Ministerstvo vnitra ČR 2015: 20, 21; Ministerstvo vnitra 2012: 12).

4.1 Mezirezortní koordinační skupina pro oblast boje proti obchodování s lidmi (MKS)

Vznik Mezirezortní koordinační skupiny v roce 2008 je vnímán jako průlomový v boji proti obchodování s lidmi. Skupina je koordinačním orgánem vlády České republiky pro oblast boje proti obchodování s lidmi, předsedou je vždy ministr vnitra a skupina je oficiálně prezentována jako jeho poradní orgán k tomuto tématu (Vláda ČR 2008). Výkonným řízením je však pověřen první náměstek ministra vnitra. OBPPK je hlavním organizátorem, který zajišťuje organizační záležitosti, jako je rozesílání pozvánek a příprava programu. Složení zástupců², kteří v této skupině participují, ukazuje, že jde o průřez jak státními institucemi, tak

² Meziresortní koordinační skupina se skládá ze zástupců: Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR; Odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR; Odboru bezpečnostního výzkumu a policejního vzdělávání Ministerstva vnitra ČR; Správy uprchlických zařízení; Ministerstva spravedlnosti ČR; Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR; Ministerstva zdravotnictví ČR; Ministerstva zahraničních věcí ČR; Nejvyššího státního zastupitelství; Institutu pro kriminologii a sociální prevenci; Ministerstva práce a sociálních věcí ČR; Policie ČR; Rady vlády ČR pro národnostní menšiny; Rady vlády ČR pro lidská práva, Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů; Mezinárodní organizace pro migraci Praha; La Strada ČR; Arcidiecézní charita Praha (Projekt Magdala); Diakonie Českobratrské církve evangelické; Rozkoš bez rizika (Ministerstvo vnitra 2012: 9).

nevládním neziskovým sektorem. Jsou zde zástupci všech organizací, kterých se tato problematika alespoň trochu dotýká. Jde z toho však také vyčíst, že se otázka obchodování s lidmi v České republice dotýká oblastí, jako je nelegální migrace, vnitřní bezpečnost a kriminalita, problematika menšin, rovnosti pohlaví a prostituce.

Tato skupina se schází minimálně dvakrát do roka a její náplní je koordinovat aktivity, které vyplývají z relevantních dokumentů, kde mezi nejzásadnější patří národní strategie v boji proti obchodování s lidmi. Tato koordinační skupina mimo jiné vytváří prostor pro vzájemné informování o současné situaci a probíhajících aktivitách. Je to určité fórum, kde členové diskutují a sdílejí vlastní poznatky a zkušenosti pod dohledem MV. Jednotliví zástupci zde mohou předkládat různé návrhy a doporučení, jaká opatření by měla být přijata. Členové skupiny také připravují podklady pro každoroční zprávu o obchodování s lidmi. Členové zasílají OBPPK informace a své činnosti a poznatky z výkonu své praxe, potažmo určité statistiky, kterými disponují. MV tedy získává informace téměř ze všech možných zdrojů, které se v ČR touto problematikou zabývají a z nich pak následně tvoří výroční zprávy, které se snaží reflektovat data získaná od všech relevantních aktérů, které se zabývají určitým výsekem v rámci obchodování s lidmi. Tyto informace pak také slouží jako podklad pro tvorbu strategií (Jana Kotrbová OBPPK 07. 12. 2016). Výroční zprávy pak překládá tajemník MKS ministrovi vnitra a slouží jako výchozí dokument při ukládání priorit a úkolů MKS pro další rok (Obchod s lidmi – pomoc obětem 2016).

Pokud z diskuze vzejde potřeba řešit nějaké téma, domluví se zde úžeji vymezená skupina, kde se řeší již jeden aktuální problém. Ta se schází na tzv. koordinačních schůzkách, kde se operativně řeší aktuálně nastalé problémy a stejně jako MKS slouží k rychlé výměně aktuálních informací (Obchod s lidmi – pomoc obětem 2016).

Vedle MKS funguje od roku 2000 také Meziresortní orgán pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců (MOPNZC), který je svoláván MPSV a který má za úkol koordinovat aktivity, které se na centrální úrovni věnují boji proti nelegálnímu zaměstnávání cizinců. V oblasti spolupráce je také důležitá platforma Analytického centra pro ochranu státních hranic a migraci (Anacen), jehož koordinátorem je odbor azylové a migrační politiky MV. Hlavním úkolem je spolupráce a výměna informací mezi orgány, které se věnují problematice ochrany státních hranic a řízení mezinárodní migrace. Do platformy je mimo MV zařazena i Policie ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, MPSV, zpravodajské služby a Generální ředitelství cel (Ministerstvo vnitra 2012: 8-10).

4.2 Program podpory a ochrany obětí

Zřizovatelem Programu je Ministerstvo vnitra, které celý Program administruje a také financuje jeho činnost ze svého rozpočtu. Odpovědnost má Odbor prevence kriminality, který koordinuje jeho aktivity. Faktickým vykonavatelem jsou neziskové organizace spolu s Policií ČR, které zařazují identifikovaná oběti do Programu. Neziskové organizace se pak dále starají o ubytovací kapacity a poskytování sociálních služeb obětem. Ministerstvo vnitra na financování Programu vypisuje veřejnou zakázku, která je však z důvodu bezpečnosti neveřejná. Ta byla pro současné období vysoutěžena jednou z neziskových organizací, která se věnuje problému obchodování s lidmi v českém prostředí, ta je na základě smlouvy dále domluvená s dalšími organizacemi na poskytování dodávek služeb. Tento způsob nahradil dřívější systém dotací, který byl vyhodnocen jako méně transparentní, neefektivní a složitý (Kotrbová OBPPK 07.12.2016).

Program podpory a ochrany obětí je určen pro oběti obchodování s lidmi starší 18 let a je zřízen za cílem podpory obětí během trestního řízení, proto je také podmíněn spoluprací s OČTŘ. V rámci Programu mohou oběti využít nabídnuté ubytování, psychologickou pomoc, právní asistenci, zdravotnickou pomoc, služby advokáta nebo využít Program dobrovolného návratu, pokud se rozhodnou, že nechtějí dále setrvávat na území ČR a chtějí se vrátit zpět do země původu (Ministerstvo vnitra 2016a: 15). Poslední Národní strategie boje proti obchodování s lidmi tento Program podpory a ochrany obětí vyzdvihuje jako důležitý nástroj v boji proti obchodování s lidmi, který funguje jako pomoc obětem obchodu s lidmi. Ve strategii je však prezentován především jako dobrý zdroj dat, který informuje o národnosti identifikovaných obětí (Ministerstvo vnitra 2016: 15, 16).

Pokud se oběť dostane od Programu, je jí poskytnuta šedesátidenní lhůta na rozmyšlenou, kde se rozhodne, jestli bude ochotná spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. V případě že se během této lhůty rozhodne, že nechce spolupracovat s OČTŘ, musí, v případě že nemá platné povolení k pobytu, opustit území ČR, jinak by zde pobývala nelegálně. V tomto případě jsou zde mechanismy pomoci, jako je tzv. dobrovolný návrat na území původu. Za tento systému pomoci a navrácení občanů Evropské unie byla Česká republika podle MV i několikrát oceněna (Ministerstvo vnitra ČR 2016: 3). Pokud by však tato osoba, která zažila obchodování s lidmi, zůstala na území ČR i po zmiňované lhůtě a nespolečovala s OČTŘ, byla by zde nelegálně. Příslušné orgány by ji pak vnímaly jako někoho, kdo porušuje právo a podle toho by také konaly. Po uplynutí lhůty na rozmyšlenou a

následné nespolupráci³ se tedy z oběti obchodování s lidmi, která má nárok na ochranu a sociální služby, stává nelegální migrant, jehož práva jsou omezená. Strategie z roku 2003 však zdůrazňuje, že je „v zájmu všech zúčastněných“, aby došlo k co nejrychlejšímu informování Policie ČR o oběti, která by měla vstoupit do Programu pomoci obětem. A to proto, aby mohla co nejrychleji prošetřit všechny okolnosti případu a tedy i rozhodnout o tom, že je osoba skutečně obětí obchodování s lidmi. Tento mechanismus má zabránit zneužívání programu. V tomto případě je osoba prověřována, jestli byla opravdu vykořisťována nebo jestli není dokonce nasazena do prostředí zločineckou organizací (Ministerstvo vnitra 2003: 41). V rámci tohoto postupu je tedy k oběti přistupováno se skepsí a závisí pouze na vyšetřovateli, jak jejich situaci posoudí. Cizinecká policie, která s danou osobou zahájila přestupkové řízení o nezákonném vstupu na území České republiky, ho ukončí pouze v případě, že se jednoznačně prokáže, že daná osoba je obětí obchodování s lidmi (Ministerstvo vnitra 2003: 42). V současné době se tato podmíněnost spolupráci s OČTŘ velmi diskutuje. Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, který by měla být během roku 2016 ratifikována, zavádí povinnost, aby zařazení do Programu podpory obětí nebylo podmíněno (Rada Evropy 2005). Avšak podle vyjádření vlády je tato povinnost splněna právě již zmiňovanou šedesátidenní lhůtou na rozmyšlení (Vláda ČR 2016). Tato lhůta je opravdu poměrně nadstandartní, dle povinností vyplývajících z Úmluvy Rady Evropy by měla být minimálně třicetidenní (Rada Evropy 2016). Nic to však nemění na faktu, že po uplynutí této lhůty musí klient tento program opustit, což může jeho situaci velmi ztížit. V Programu se tedy mísí politika soucitu s politikou rizika, kdy je k určité osobě přistupováno jako k oběti, které je potřeba pomoci, avšak pouze po určitou dobu, po jejíž uplynutí se může oběť ocitnout v pozici osoby porušující právo. Nad humanitárním přístupem zde převažuje přístup, který je více orientovaný na represii a v konečném důsledku se více soustředí na potrestání viníka než na navrácení lidských práv obchodované osobě.

³ Situace vzniká, i pokud osoba spolupracuje, avšak již není schopná poskytnout další přínosné informace nebo pokud bylo trestní stíhání s jakýchkoli důvodů ukončeno či odloženo.

5. Výstupy a nástroje jednotlivých aktérů

Podle Mitchella Deana jsou jednou z důležitých dimenzí analýzy výstupy „vládnutí“, jako jsou například různé strategie. Neméně důležité jsou i kvantifikované výstupy jednotlivých aktérů, skrze které mohou prezentovat svou odvedenou práci, nebo naopak mohou sloužit k obhájení nastavených priorit a úkolů. Dále jsou klíčové i jednotlivé nástroje a taktiky, které jednotlivé autority ustanovují (Dean 2010: 41 – 43). Znalost právě této institucionalizace a nástrojů jednotlivých úřadů považuje za klíčové k pochopení konstrukce reality i Didier Bigo (2002: 323). Následující kapitola proto představí strategické dokumenty MV od roku 2003 a ukáže, jak se proměňoval oficiální přístup k tomuto tématu a především jak v nich byly zastoupeny jednotlivé sekuritizační typy.

5.1 Strategické dokumenty Ministerstva vnitra ČR

Jak již bylo zmíněno, za koordinaci aktivit v oblasti boje proti obchodování s lidmi zodpovídá Ministerstvo vnitra, to je pak dále zodpovědné i za plnění úkolů, který vyplývají z relevantních materiálů. Tím nejdůležitějším dokumentem je vždy aktuální Národní strategie boje proti obchodování s lidmi, která zadává úkoly vycházející z nastolených priorit (Bezpečnostní politika 2016).

5.1.1 Vývoj konceptu obchodování s lidmi od roku 2003

První strategie, která se věnovala tomuto tématu, vyšla v roce 2003, byla však orientovaná pouze na sexuální vykořisťování, jak vypovídá i její název Národní strategii boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice. Tento první materiál byl poměrně jednostranně posazen a to i z pohledu genderové problematiky. Jako oběti jsou zde výhradně zmiňovány pouze ženy, které jsou nuceny k prostituci. V této strategii se odráží určitá nezkušenost s tímto tématem a silné ovlivnění tzv. Natašiny příběhem, který je v této práci již vysvětlen výše. Díky tomuto přístupu se diskuze v rámci problematiky obchodování s lidmi se velmi rychle spojila s jednoduchou asociací sexbyznysu. To bylo způsobeno především legislativou, která až do roku 2004 znala pouze trestný čin obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku (Šimáčková 2005). Nezkušenost v této problematice dokazuje i fakt, že hlavním cílem této strategie bylo „*zmapovat dostupné informace o problematice obchodu s lidmi v České republice, zhodnotit legislativní a administrativní podmínky pro trestně právní postih pachatelů obchodu s lidmi a řešení postavení obětí a navrhnout efektivní opatření ke zlepšení situace.*“ (Ministerstvo vnitra 2003: 5). V první strategii je také velmi silně vyzdvihována role Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu

Služby kriminální policie a vyšetřování (ÚOOZ SKPV), především odboru obchodu s lidmi (Ministerstvo vnitra 2003: 21). To ukazuje také na chápání této problematiky jako oblasti, která je součástí organizovaného zločinu a má být tak i vyšetřována. Po této strategii následoval první dokument Ministerstva vnitra, který se již soustředil na obchod s lidmi jako na oblast, do které spadá více podob tohoto trestného činu. Následující národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období 2005 - 2007) se stále soustředila především na sexuální vykořisťování a až pak dále na „*další formy obchodu s lidmi*“, jako je nucená práce, domácí práce, nucení k žebrotě či páchaní trestné činnosti (Ministerstvo vnitra 2005: 12). Právě vnímání problematiky nucené práce se od roku 2003 zásadně proměnilo. Dokument z roku 2008 přistupuje k nucené práci již jako k problému, který je potřeba řešit a který musí být samostatně a jasně vymezen. Hlavní úkol, který vzešel z tohoto dokumentu, bylo vytvoření MKS, která měla přispět k větší spolupráci mezi jednotlivými aktéry a vést tak k otevřenějšímu diskurzu v této problematice. Obchod s lidmi se tak přesunul z problematiky organizovaného zločinu v oblasti sexuálního vykořisťování do širšího interdisciplinárního rámce. Nicméně je zde stále označován za jednu „*z nejzávažnějších forem organizovaného zločinu*“ či dokonce jako jedna z nejvýnosnějších forem mezinárodního organizovaného zločinu a je připodobňován k obchodu se zbraněmi a drogami (Ministerstvo vnitra ČR 2008: 3, 5) a tato identifikace přetrvává dodnes (Obchodování s lidmi 2016). Následující národní strategie pro období 2012-2015 pokračuje v přikládání větší váhy pracovnímu vykořisťování a upozorňuje na stereotypní vnímání profilu obětí, které se na základě praxe nepotvrdilo (Ministerstvo vnitra 2012: 5). Tato strategie si také vytyčila jako cíl ratifikaci Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, která přináší některé důležité změny především v oblasti ochrany oběti. Tento cíl měl být splněn během roku 2013, avšak teprve v druhé polovině roku 2016 jde vládní návrh na ratifikaci této Úmluvy do Parlamentu ČR.

Jako pátý v řadě vyšel v roce 2016 nejnovější strategický dokument - Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2016 – 2019. Za svůj cíle si klade „*potlačení trestné činnosti obchodování s lidmi*“. Zároveň se soustředí na dvě priority zájmu, a to je boj proti pracovnímu vykořisťování a boj proti obchodování s dětmi (Předkládací zpráva 2016). Strategie vnímá obchod s lidmi jako riziko, které se musí řešit a to nejlépe jeho předcházením. Velký důraz je kladen na pomoc obětem, která je jednou z důležitých součástí současné strategie. Avšak přiznává obtížnost tento jev předvídat a to především proto, že se nemůže zcela spolehnout na statistiky, které jsou závislé především na policejní práci při rozkrývání této „*latentní*“ trestné činnosti. Obtížné je také to, že na základě

práce Policie ČR a soudních rozhodnutí „pachatelé“ mění svůj modus operandi⁴ (Ministerstvo vnitra ČR 2016).

Jako prioritní byl zvolen boj proti pracovnímu vykořisťování a postih pachatelů. Právě postih je jednou z nejproblematictějších částí v boji proti tomuto fenoménu. Strategie přiznává problém konceptualizace pracovního vykořisťování, kdy je obtížné najít hranici mezi porušováním pracovních podmínek a obchodem s lidmi, tedy pracovním vykořisťováním, nucenou prací atp. Definičně se pak za nejvíce problematické považuje ustanovení „jiné formy vykořisťování“. Hlavní překážkou je především důkazní nouze a neochota poškozených vypovídat, se kterou se potýká Policie ČR a dále slabé kompetence inspektorů práce (Ministerstvo vnitra ČR 2016: 11-12). Druhou prioritou MV je již zmiňovaný boj proti obchodování s dětmi⁵, a to z důvodu že více než polovina obětí identifikovaných Policií ČR za sledované období byly děti, v tomto případě se jedná ve většině případů o sexuální vykořisťování či výrobu pornografie, i když existují podezření i na další formy, jako je nucené žebrání či krádeže (Ministerstvo vnitra 2016: 13-14).

Jako klíčový nástroj k dosažení výsledků v prioritních oblastech je definována identifikace oběti, která je chápána jako „rozhodující aspekt“ pro poskytnutí adekvátní pomoci. Strategie si klade za jeden z hlavních cílů zaměřit se na rozvoj mechanismů, podle kterých je možné oběti identifikovat. Posílení identifikace obětí obchodu s lidmi bylo jako hlavní odůvodnění vypracování úkolu uvedeno v šesti uložených úkolech ze třinácti. Jako klíčové považuje ministerstvo zvýšení schopnosti identifikovat potencionální oběť odborníky, kteří se nacházejí v tzv. první linii (Ministerstvo vnitra ČR 2016: 6, 15-16, 22-30).

Podle dokumentu se chce MV také zaměřit na posilování kompetencí orgánů státní správy. Úřadům je tak zamýšleno zvýšení jejich pravomocí, které by mělo přispět k efektivnějšímu odhalování obchodu s lidmi v ČR a to především v oblasti pracovního vykořisťování a také ke zlepšení vzájemné komunikace. (Ministerstvo vnitra ČR 2016: 5).

5.1.2 Zprávy a reporty

Tato podkapitola se tedy bude snažit odhalit alespoň určitou část tohoto koloběhu.

Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality vydává také každoročně⁶ Zprávu o stavu obchodování s lidmi v České republice, která si dává za cíl poskytnout podrobné informace o dané problematice na území České republiky. Popisuje tedy situaci a trendy

⁴ Především v oblasti pracovního vykořisťování (Ministerstvo vnitra ČR 2015: 6).

⁵ Oběti mladší 18 let.

⁶ Od roku 2008.

v této problematice, které byly vyzorovatelné z praxe jednotlivých aktérů. Další důležitou součástí jsou pak kriminální statistiky, které jsou podrobně rozpracovány podle jednotlivých ukazatelů a které jsou důležitým nástrojem řízení rizik. V této zprávě jsou prezentovány i statistiky od jednotlivých neziskových organizací, které se obchodu s lidmi věnují. La Strada například připravuje podklady pro Zprávu o stavu lidských práv České republiky (pro Radu vlády pro lidská práva) a pro Zprávu o stavu obchodování s lidmi, kterou předkládá MV (Publikace a výstupy La Strada ČR 2015). V neposlední řadě jsou zde údaje i o sociálních službách, které byly obětmi poskytnuty, dále udělení povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území a výsledky finančního šetření ve spojení s obchodování s lidmi. Důležitou součástí reportu jsou i informace o prostituci jako související trestné činnosti. Jsou zde detailní informace o místech, kde se prostituce nejvíce vyskytuje a v jaké formě. Podrobná statistická data informují i o trestném činu kuplířství (Ministerstvo vnitra ČR 2016a). To je poměrně v rozporu s poslední Národní strategií, která se sexuálním vykořisťováním jako formou obchodování s lidmi zabývá pouze okrajově. Naopak informace o situaci v oblasti neoprávněného zaměstnávání cizinců, což je prezentováno jako doprovodný jev pracovního vykořisťování, které poslední strategie určila jako hlavní prioritu, jsou velmi omezené. Zpráva nabízí i určitou charakteristiku „klientů“ neziskové organizace La Strada, která je genderově rozdělena. Neziskové organizace pak poskytují podrobné statistické informace ve svých výročních zprávách.

5.2 Proces tvorby Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2016 - 2019

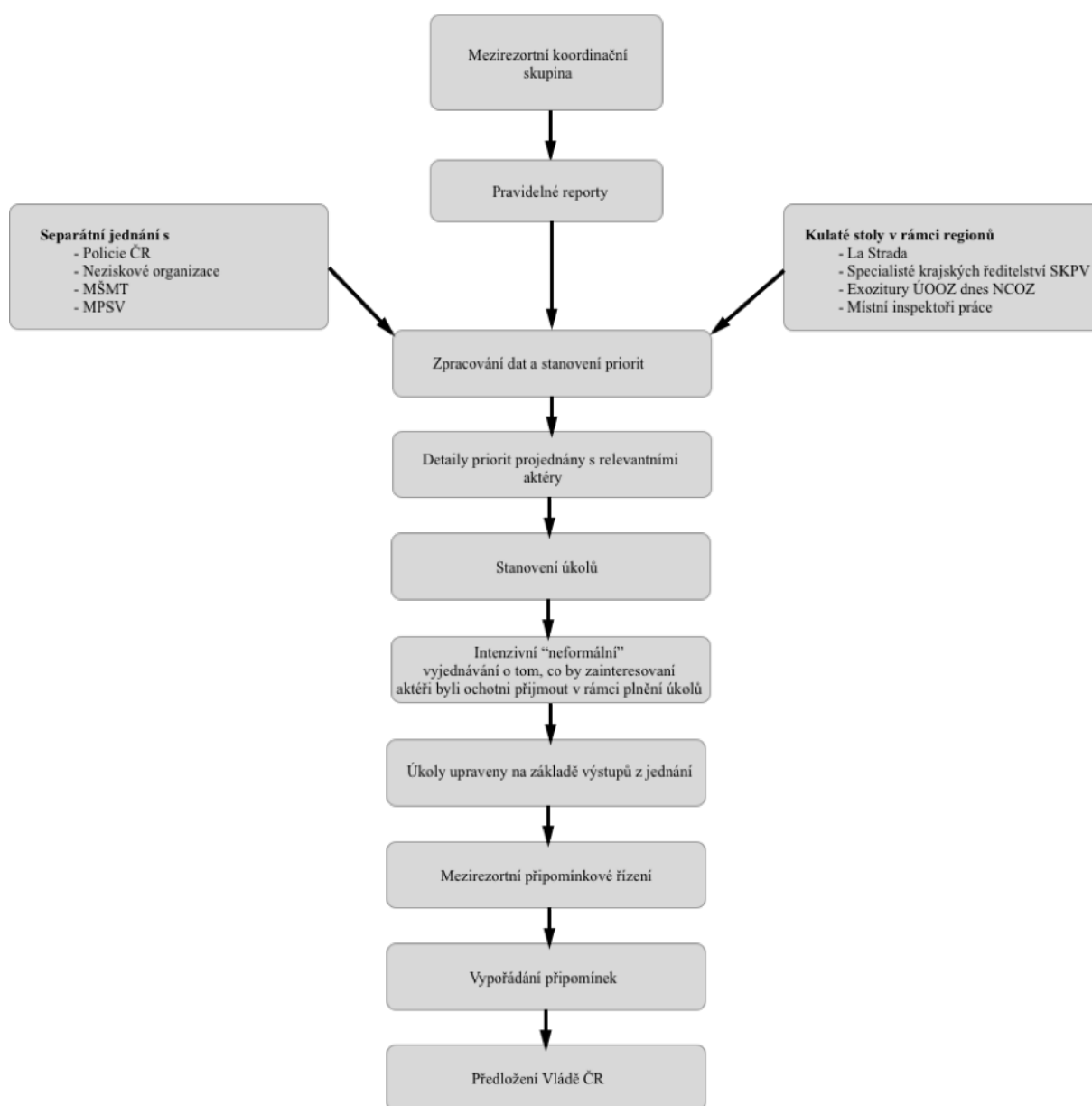
Didier Bigo je přesvědčen, že sociální prostor, ve kterém profesionálové pracují, je polem, v kterém se uplatňuje určitý druh síly a tento sociální prostor označuje za oblast boje. Zde si jednotlivé autority monopolizují právo na pravdu skrze spojení určité znalosti a jejich moci, která jim jako autoritám byla dána (Malksoo 2006: 457). Na základě této teorie je založena i analýza procesu tvorby Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2016 – 2019 a následně mezirezortního připomínkového řízení (MPŘ) posledních dvou strategických dokumentů týkajících se boje v obchodu s lidmi. Koncepce ministerstva vnitra týkající se obchodu s lidmi vznikaly jako nelegislativní dokumenty Ministerstva vnitra a musely samozřejmě projít i připomínkovým řízením, které finální podobu dokumentu od první verze změnilo. Dle výše zmíněné teorie bychom toto připomínkové řízení tedy mohli nazvat oblastí „boje“, kde se jednotlivé rezorty snaží získat určité agendy a politiky, za kterými se skrývají především finance a nová personální obsazení.

MPŘ je oficiální proces probíhající na vládní úrovni, a umožňuje všem rezortům alespoň určitým způsobem ovlivnit předkládaný dokument a to podle pravidel Vlády ČR. O něco zajímavější je však proces, který se odehrává ještě před MPŘ, a který je ve většině případů skrytý a mnoho procesů a vyjednání zde probíhá neformálně. Na tvorbu strategických dokumentů může mít však obrovský dopad, proto se tato kapitola zaměří i na tento proces.

Představení aktéři a jejich vzájemný vztah, ať už v rámci kooperace či naopak ve střetech v připomínkovém řízení, vytvářejí dohromady prostředí, v kterém dochází k naplňování termínu „obchodování s lidmi“ v českém kontextu a to především skrze národní strategie, které jsou vrcholem čtyřletého snažení v této oblasti. Proto je důležité pochopit proces, jak jsou vytvářeny, na základě jakých informací a od jakých aktérů, kdo koho a jak ovlivňuje. Z důvodu složitosti této problematiky slouží k jasnějšímu pochopení vzájemných vztahů následující infografika, která popisuje vznik poslední národní strategie vedený Ministerstvem vnitra.

Obrázek 1

**Proces tvorby Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v ČR
na období 2016 - 2019 Ministerstvem vnitra ČR**

Zdroj: autor

Infografika nám nabízí komplexní pohled na celý proces, který je sice v gesci MV, avšak je zřejmé, že je výsledkem širokého diskurzu mezi všemi aktéry Mezirezortní připomínkové řízení, které bylo analyzováno výše, je vlastně až poslední instancí, než jde dokument na projednání Vládě ČR a slouží už jen jako poslední a formální prostor pro úpravu. Největší prostor pro modelování strategie je při neformálním jednání mezi MV a dalšími aktéry, které probíhá po stanovení úkolů Ministerstvem vnitra. Tyto úkoly jsou stanoveny na základě dat z velmi širokého pole. Nejenom po čtyři roky sbírané reporty a

výroční zprávy z MKS, ale také kulaté stoly v rámci regionů či další separátní jednání s relevantními aktéry o tom, co považují za důležité a jak danou problematiku vidí. Můžeme tedy předpokládat, že stanovené úkoly v této fázi velmi dobře odrážejí realitu a praxi. Další fází je však intenzivní bilaterální vyjednávání se zainteresovanými stranami, které by do plnění úkolů měly být zapojeny. Vyjednávání se vede především o tom, jestli jsou tito aktéři vůbec ochotni přijmout gesci za připravené úkoly, anebo do jaké míry se v jejich realizaci chtějí angažovat. Na základě výsledků z těchto jednání jsou pak jednotlivé úkoly dále upravovány tak, aby splňovaly požadavky všech aktérů na proveditelnost. Až po této fázi jde dokument do oficiálního mezirezortního připomínkového řízení a po vypořádání zásadních připomínek dále na schválení vládě.

Z tohoto procesu je jasně viditelné, že klíčovou částí při tvoření strategických dokumentů je neformální část bilaterálního jednání mezi MV a dalšími aktéry. Zde probíhá domluva o přesné podobě úkolů a jejich akceptaci. To je však prostředí, které je skryté, a pro jeho analýzu neexistují volně přístupná data. Jediná přístupná data jsou o mezirezortním připomínkovém řízení, proto se budu věnovat alespoň jeho výstupům.

5.2.1 Mezirezortní připomínkové řízení Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2016 – 2019

Připomínkového řízení se zúčastnilo dvacet institucí, vedle všech ministerstev také Bezpečnostní informační služba či Úřad pro zahraniční styky a informace. Ty koncepci přešly bez připomínek, zásadní připomínky byly vzneseny pouze od osmi ministerstev. Tyto připomínky je důležité znát a analyzovat, protože určení priority je ve strategii klíčové pro další vývoj problematiky a koordinaci kroků na strategické úrovni, a proto by měly být vybírány na základě analýzy pečlivě shromážděných informací.

Tři⁷ zásadní připomínky se týkaly především absence sexuálního vykořisťování dospělých jako prioritní oblasti (Vypořádání zásadních připomínek 2016), v tomto případě si protirečí i samotná koncepce, která informuje o tom, že právě tato forma obchodu s lidmi je v České republice nejvíce zastoupena (Ministerstvo vnitra ČR 2016: 7). Tato rozporuplnost potvrzuje i zjištění, že v koncepci se objevuje pojem „sexuální vykořisťování“ třináctkrát a to v sedmi případech ve spojitosti se skutečností, že tento čin je nejčastější formou obchodu s lidmi na území České republiky. Strategie dokonce uvádí, že sexuální a pracovní

⁷ Tyto zásadní připomínky vzneslo Ministerstvo zemědělství, Úřad vlády ČR – místopředseda vlády pro vědu, výzkum a inovaci a Ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu (Vypořádání zásadních připomínek 2016).

vykořisťování jsou „*jedinými formami obchodování s lidmi identifikovanými Policií ČR*“ (Ministerstvo vnitra ČR 2016). Připomínky k absenci sexuálního vykořisťování se tedy jeví jako opodstatněné a logické. Avšak jako hlavní priorita pro nadcházející období do roku 2019 bylo ponecháno pracovní vykořisťování. Na základě zásadní připomínky od Ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu zde byla doplněna věta: „*však nebudou ani v následujícím období opomíjena opatření v boji proti sexuálnímu vykořisťování a dalším formám obchodování s lidmi.*“ (Ministerstvo vnitra 2016: 11).

Další zásadní připomínku mělo Ministerstvo práce a sociálních věcí, které se striktně ohradilo proti původnímu textu, který říkal, že „*Osoby podezřelé z páčání výše uvedené trestné činnosti dle poznatků P ČR využívaly rovněž nepřehlednosti legislativy při zaměstnávání cizinců...*“ Bylo vyžadováno vypuštění tohoto textu nebo jeho přeformulování. MPSV naopak tvrdilo, že existuje komplexní legislativa, která tuto oblast upravuje, proto je výše uvedené tvrzení nepravdivé (Vypořádání zásadních připomínek 2016). Text byl nakonec z koncepce opravdu vypuštěn a namísto toho zde byla vložena pouze informace o tom, že oběti vykonávaly podřadnou práci za velmi nízkou odměnu, a to především proto, že zde byla vytvářena závislost na „zaměstnavateli“ tzv. dluhovou závislostí a strachem ze ztráty zaměstnání. Tak bylo zneužito nevýhodného postavení zahraničních dělníků, kteří byli neznalí jazyka a právního prostředí (Ministerstvo vnitra ČR 2016: 9). Připomínka byla zásadní, takže musela být vypořádána a vyřešena. Toto řešení však zcela mění význam, který původní sdělení mělo mít. Pokud bylo na základě praxe příslušníků Policie ČR či Inspektorátu práce usouzeno, že jsou zde určité mezery v legislativě, mělo by to být řešeno a s určitostí by to mělo být i součástí tohoto strategického dokumentu, z kterého vyplývají závazné kroky. Nicméně vypuštěním této věty se celý význam změnil tak, že největším problémem v oblasti obchodního vykořisťování cizinců v České republice je jejich vlastní neznalost a zranitelnost, namísto nepřehledné legislativy.

To, že je Ministerstvo práce a sociálních věcí důležitým aktérem v této problematice, ukazuje i fakt, že i v rámci připomínkového řízení Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012 – 2015, tedy předposledního strategického dokumentu v boji proti obchodu s lidmi v ČR, mělo opět rozsáhlé zásadní připomínky. Bylo i zároveň jediným aktérem ze zúčastněných v připomínkovém řízení, který měl k tomuto dokumentu zásadní připomínku. Ta se týkala několika oblastí. Především role nestátního sektoru, která jim přišla špatně definovaná, a požadovali, aby bylo zdůrazněno, že je tento sektor i neziskový, této připomínce však nebylo vyhověno. Dále se ohradilo proti tomu, že by v České republice neexistovala možnost čerpat některé specifické sociální dávky, proto

požadovalo upřesnění toho, jaké možnosti jsou pro tyto občany omezené a za jakých podmínek. Stejně tak žádalo, aby byla vyjmuta věta „*Vytvoření systémového mechanismu pro zabezpečení pomoci občanům ze zemí EU, kteří se na území ČR ocitli v tíživé situaci v souvislosti s výkonem práce*“ (Ministerstvo vnitra 2012: 18), kde tato vytvoření spadá do gesce MPSV a aby byla nahrazena větou: „*Na základě dostupných dat popsat rozsah a specifika problému občanů EU ocitajících se v nouzi a na základě toho navrhnout možnosti jednotlivých resortů při jejich řešení*“ (Vypořádání zásadních připomínek 2012).

Na základě těchto poznatků můžeme říct, že se institucionální boj se v této oblasti určitým způsobem jedinečně transformuje. Prvotní předpoklad této teorie je takový, že jednotliví aktéři se snaží například o získání určité agendy pod svůj rezort, tak aby na jeho řešení získali více peněz, pracovní sílu nebo rozhodující moc v rámci určitého problému. Prezentovaný příklad však ukazuje, že MPSV, které po MV můžeme pokládat za druhý nejdůležitější úřad v této problematice, se naopak určité zodpovědnosti snaží vzdát a namísto řešení potencionálních chyb a mezer, které byly v rámci praxe objeveny a jejíž řešení by mělo spadat pod tento rezort, se v rámci připomínkového řízení snaží, aby poptávka po jejich vyřešení ani nevznikla a oni se tak nemuseli potýkat s úkolem na jejich vyřešení.

6. Rozdělení diskurz vs. praxe

Hlavním aktérem diskurzu k tomuto tématu je bezpochyby Ministerstvo vnitra, které je národním zpravodajem v této věci a ministr vnitra předsedou MKS. Na druhou stranu hlavními aktéry vykonávané praxe je Policie ČR a neziskové organizace, především organizace La Strada. Proto je důležité podívat se vedle diskurzu také na praxi. Na základě dosavadních poznatků z této práce můžeme vidět, že obchod s lidmi jako obecné téma je poměrně široce řešeno a institucionálně detailně podchyceno. Existují zde pravidelné zprávy a reporty, které informují MV o situaci a na jejímž základě jsou tvořeny národní strategie, které určují priority, na které navazují již jasně vymezené úkoly. Tím vzniká určitá agenda, která je přidělena jednotlivým aktérům, které ji následně řeší. Na základě této agendy jsou také rozdělovány finance či tabulková místa pracovních pozic. To vzniká na základě určitého diskurzu, který je viditelný především skrze MKS a dále prostřednictvím tzv. koordinačních schůzek a dále skrze neformální vyjednávání o agendách, jak bylo již vysvětleno. Pokud se však podíváme na praxi, která v rámci této problematiky existuje, můžeme zjistit, že se praxe odlišuje od byrokratických představ.

Důraz na identifikaci, který byl výrazně zastoupen v poslední strategii, je určitý krok ke společným cílům mezi neziskovými organizacemi a státním aparátem minimálně na úrovni strategických dokumentů. Problematická však stále zůstává realita. Za rok 2015 bylo zjištěno 18 případů obchodování s lidmi, z toho bylo 7 případů objasněno (Ministerstvo vnitra 2015a: 48). Podle nevládních organizací je reálné číslo však mnohem vyšší, odhadují, že v České republice jsou přinejmenším stovky lidí, kteří se stali obětí obchodování s lidmi (Kutálková 2010: 9). Podle těchto organizací je jádrem problému „*nevhodně zúžené a nekontextuální chápání konceptu „obchodování s lidmi“*“, kde je tento problém nejcitelnější v oblasti pracovního vykořisťování (Kutálková 2010: 10). Důsledkem tohoto zúženého chápání je pouze malá část obětí schopna dosáhnout na práva služeb, které jsou jim přiznány oficiálními dokumenty. Jde tedy o konkrétní způsob užití definice obchodování s lidmi. „*Profesionálně odvedená identifikace obchodované osoby je totiž i klíčem k celkové efektivitě celé politiky.*“ (Kutálková 2010: 9). Ministerstvo vnitra samo přiznává, že v otázce malého počtu existujících pravomocných rozsudků je problematická složitá konstrukce samotného trestného činu a pak jeho následné dokazování. Díky důkazní nouzi je velmi obtížné prokázat všechny znaky skutkové podstaty, a proto velmi často dochází k překvalifikování na jiný trestný čin, než je obchodování s lidmi. Za problematické se také považují výklady určitých pojmů, jako je například „*zneužití tísně*“, „*zneužití závislosti*“ nebo „*jiné formy vykořisťování*“

(Ministerstvo vnitra ČR 2012: 26). Zde se velmi silně projevuje rozdílný sekuritizační přístup mezi politikou soucitu a politikou rizika. Kdy neziskové organizace do své identifikace zahrnují velkou část osob na základě určitého humanitárního přístupu, který je založený na emocích a vychází z příběhu „klienta“. Tyto organizace se snaží oběť chránit jak před návratem do problematického prostředí, tak před perzekucí státu, jako je například deportace či určitá sekundární viktimizace, která může být způsobena přístupem OČTŘ. Na druhou stranu OČTŘ přistupují k identifikaci tohoto trestného činu jako k zločinu, kde by mělo dojít primárně k potrestání viníka (nejlépe jeho napravení), tak aby již nebyl hrozbou pro společnost.

Další problematický bod vychází z rozdílných diskurzivních témat. Kdy oficiální dokumenty MV obchod s lidmi popisují jako „složitý a velice specifický problém“ (Ministerstvo vnitra ČR 2008: 16), a to především z důvodu, že zde dochází k sekuritizaci obchodu s lidmi jako organizovaného zločinu. A kdy na druhé straně lidé z praxe, jako je například sociální pracovníce organizace La Strada nebo vyšetřovatel NCOZ, shodně vypověděli, že obchod s lidmi na území České republiky je ve své podstatě velmi triviální zločin, který se v mnoha případech neděje organizovaně. V některých případech si potenciální pachatelé ani nejsou vědomi, že by se dopouštěli trestného činu obchodování s lidmi (Sociální pracovníce La Strada 09.11.2016; Vyšetřovatel NCOZ 14.11.2016). V rámci této praxe se rozměňuje zastřešující nálepka organizovaného zločinu a jednotlivé případy se rozdělují na problematiku nucené práce či práce v sexbyznysu. V praxi se tedy z problému obchodování s lidmi stává spíše problém buď kuplířství, nebo nedodržování pracovních předpisů. Vedle pak stojí problematika nelegální migrace, která se v některých případech může se sexuálním vykořisťováním či nucenou prací překrývat.

Velmi zajímavým zjištěním je, že oddělení, které mělo v rámci bývalého ÚOOZ problematiku pracovního vykořisťování řešit, bylo již v roce 2014 zrušeno. Dle bývalého pracovníka tohoto oddělení zde „prostě nebylo na čem pracovat“ (Vyšetřovatel NCOZ 14.11.2016). Toto prohlášení odporuje poslední Strategii z roku 2016, která potírání pracovního vykořisťování uvádí jako hlavní prioritu boje proti obchodu s lidmi (Ministerstvo vnitra ČR 2016). Tento rozpor může mít více vysvětlení. Prvním je byrokratický boj o přidělování finančních zdrojů a pracovníků. Strategické dokumenty se píšou na základě zpráv a reportů, které získávají od přímých pracovníků oddělení, které se tímto zločinem mají zabývat. Je tedy pochopitelné, že jsou tyto zprávy psané způsobem, který odráží jejich práci v co nejlepším světle a samozřejmě jako potřebnou. Podobná situace panuje na straně neziskových organizací, které jsou finančně závislé především na grantech a financích od

státních autorit (Vyšetřovatel NCOZ 14.11.2016). Druhé vysvětlení jsem již výše naznačila, a tím je rozdílná identifikace trestné činnosti. Tedy, že zde trestná činnost, jako je například určité pracovní vykořisťování, existuje, avšak nenaplnuje všechny body, podle kterých by mohlo dojít k její identifikaci jako obchodování s lidmi. To je jedna z věcí, které kritizují především neziskové organizace (Kutálková 2010). Ty totiž po oběti obchodování nechtějí žádné dokazování, že na nich byl trestný čin opravdu spáchán, ale stačí jim jen to, že na základě příběhu, který poškozený vypráví, identifikují, že zde došlo k určitému obohacení někoho jiného na práci jejich klienta (Sociální pracovnice La Strada 09.11.2016). Na druhou stranu vyšetřovatel z bývalého oddělení V3 ÚOOZ se k tomuto přístupu vyjádřil slovy „neziskovky vidí obchod s lidmi všude“ (Vyšetřovatel NCOZ 14.11.2016). Je tedy pravděpodobné, že tato nevyváženost tví spíše v rozdílné identifikaci než v tom, že by zde reálně k žádnému porušování práva nedocházelo nebo naopak, že by specializované útvary Policie ČR byly nečinné.

Nucená práce, která je v posledním strategickém dokumentu prioritou, v reálné praxi velmi často nenaplnuje všechny identifikační znaky, tak jak požaduje zákon, a proto nedochází k jeho identifikaci orgány činnými v trestním řízení. Nedochází však ani k potrestání viníků. Problémem také je, že jelikož je obchod s lidmi vnímám jako velmi závažný trestný čin, je zde poměrně vysoká trestní sazba⁸. Soudce tak k takovému trestu přistoupí pouze za předpokladu, že je trestní čin obchodování s lidmi opravdu zřejmě prokazatelný (Vyšetřovatel NCOZ 14.11.2016).

⁸ podle skutkové podstaty: 2 až 8 let nebo 8 až 12 let nebo 10 až 18 let odnětí svobody.

7. Desekuritizace – řešení problému?

Desekuritizace je proces opačný od sekuritizace, tedy určitá dekonstrukce daného tématu jako hrozby, jeho navrácení zpátky do „normální politiky“ (Malksoo 2006: 455). Tato potřeba vychází z rozporů, které se objevují mezi diskurzem, který se nad tímto tématem v českém prostředí vede a praxí, která by měla být výstupem tohoto diskurzu, ta mu však neodpovídá. Nejvíce viditelné to je v případě, kdy nejnovější národní strategie prezentuje jako hlavní prioritu boj s pracovním vykořisťováním, avšak represivní orgán, který se tomu má věnovat na celostátní úrovni je již několik let zrušen pro nepotřebnost. To ovšem neznamená, že by se tomuto trestnému činu na úrovni policie nikdo nevěnoval a případy by nebyly řešeny. Podle OBPPK je to pouze systémová věc a případy jsou stále řešeny. Říkají však také, že v poslední době je mnoho případů řešeno spíše na úrovni odboru obecné kriminality krajského ředitelství policie, které by se mělo zabývat jeho neorganizovanou formou (Jana Kotrbová OBPPK 07.12.2016).

Na základě získaných informací je zřejmé, že určité vytrhnutí tématu z problematiky organizovaného zločinu a jeho desekuritizace by v řešení problému mohlo být prospěšné. Nesmí však dojít k odsunutí tématu do pozadí, které by znamenalo jeho neřešení. Problém obchodování s lidmi zde stále existuje, jde jen o jeho přesunutí z „hrozby či rizika“ do pole normální politiky. Především by mělo být zahájeno pomyslné přesunutí tématu obchodování s lidmi z kategorie organizovaného zločinu do kategorie, které jsou většinou společností vnímány méně vzdáleně každodenní realitě a jejich životů. Konstrukce tématu by se mohla vzdát určité představy o sofistikovanosti tohoto trestného činu a přistupovat k němu více jako k „obyčejnému zločinu“, jako je například podvod, který má však dalekosáhlé důsledky na lidské životy. Jako zločin, který se může stát každému a nejenom obětí ze sociálně vyloučených lokalit. V rámci toho by došlo i k přesunutí prostředků, které jsou v rámci boje proti obchodování s lidmi vynakládány, ze specializovaných celorepublikových útvarů Policie ČR na inspektory práce, kteří by mohli efektivněji identifikovat tuto problematiku. Důkazem může být také již zmíněný fakt, že případy, které se v poslední době dostávají k soudu, ve většině případů pochází z krajských ředitelství SKPV. Jsou to často situace, kdy jeden člověk vykořisťuje druhého nebo rodina vykořisťující například bezdomovce. Znakem pak je, že zde absentuje jakákoli organizovaná síť a mezinárodní přesah (Kotrbová OBPPK 07.12.2016).

Státní instituce jdou však opačnou cestou, než je zde navrženo a to cestou další sekuritizace. Jak již bylo zmíněno, Ministerstvo vnitra si v posledním strategickém dokumentu vytyčilo cíl zaměřit se na posilování kompetencí a zvyšování

pravomocí orgánů státní správy. Plánuje se i posílení řad Policie ČR, které by se této problematice měly věnovat, ale také rozšíření počtu pracovníků Správy uprchlických zařízení, dále byla deklarována i potřeba silnějších kompetencí pro pracovníky inspektorátů práce (Ministerstvo vnitra ČR 2016). Tento akt rozšiřování řad a zvyšování pravomocí jednotlivým složkám v systému už samo vytváří atmosféru, že problém obchodu s lidmi zde existuje a že je natolik akutní, že je potřeba ho řešit zvláštními opatřeními, než byly využívány doposavad.

Závěr

Práce se soustředila na zkoumání „konstruované normality“ problematiky obchodování s lidmi v českém prostředí. Práce si kladla za cíl odhalit hlavní aktéry, které konstruují toto téma. A skrze čtyři diskurzivní typy sekuritizace představit jakým způsobem k tomu dochází. Další otázka se pak ptala po příčinách této sekuritizace, které jsou však velmi těžko odhalitelné.

Jako první byli představeni hlavní aktéři, kteří se účastní diskurzu této problematiky, jako je MV, MPSV, MŠMT, Policie ČR a neziskové a nestátní organizace. Práce se zde zaměřila na jejich roli v tomto institucionálním prostředí. Zde je nepochybně zastřešující institucí Ministerstvo vnitra ČR, které celou problematiku institucionálně koordinuje a je pověřeno výkonným řízením MKS. U MV stále přetrvává dominantní diskurz obchod s lidmi jako organizovaný zločin, který konstruuje obchod s lidmi jako hrozbu. Pod touto úrovní probíhá i diskurz sexuálního vykořisťování a nucené práce, který se v průběhu posledních let značně proměnil a nucená práce se stává dominantnější. Vedle toho můžeme pozorovat i silící tendenci sekuritizace obchodu s lidmi jako problém migrace, který je ovlivněný mezinárodní situací, ale možná i pomalým upozadčováním diskurzivního tématu organizovaného zločinu a zároveň silícího tématu nucené práce, díky které se zvyšuje i důležitost MPSV, která má tuto problematiku na starosti a je tedy přirozené, že využívá pouze diskurzu nucené práce. Dalším důležitým státním aktérem je Policie ČR, která obchod s lidmi prezentuje také výrazně skrze diskurz organizovaného zločinu a to především skrze své oficiální reporty, zde však dochází k rozporu mezi diskurzem a praxí, který vypovídá spíše o slábnutí této tendence. U těchto institucí můžeme také konstatovat, že používají k sekuritizaci tématu politiku rizika, která se soustředí spíše na represivní nástroje a konstruuje problém jako hrozbu společnosti. OČTŘ se prioritně snaží potrestat viníka, zločince, popřípadě odhalit celou zločineckou skupinu, proto jsou také všechny benefity, které vyplývají z účasti v Programu na podporu obětem podmíněny spoluprací s orgány činných v trestním řízení. Na druhou stranu neziskové organizace se soustředí především na oběť jako takovou a na znovuzískání jejich práv. Mezi nejvýznamnější neziskové organizace patří La Strada ČR. Neziskové organizace na problém nahlíží více z lidskoprávního pohledu, a zajímají se o jedince, kterému se stala újma. Hlavními diskurzy jsou zde prostituce a nucená práce, a naopak se snaží vyhnout sekuritizaci obchodu s lidmi jako organizovaného zločinu. Tento humanitární přístup zapříčiňuje, že je z jejich strany k identifikaci obětí přistupováno širěji než od státních institucí. Nástroje risk

managementu však využívají i neziskové organizace a především v jejich preventivní práci, která je z velké části postavena na typologizaci pravděpodobných obětí.

Další důležitá část práce je analýza jejich spolupráce a vzájemná interakce, která následně téma utváří. Institucionálně je vysvětlena skrze MKS, která je velmi dobrým nástrojem pro společné řešení tohoto problému a vzájemnou výměnu informací a nápadů mezi jednotlivými aktéry. Jako další krok byly analyzovány výstupy jednotlivých aktérů, které jsou v rámci MKS sbírány a následně prezentovány v každoročních zprávách a dále v pravidelných strategických dokumentech, které vydává MV. Tyto dokumenty byly vybrány jako nejdůležitější výstup celého procesu a hlavní nástroj v rámci konstrukce tématu obchodování s lidmi a byla na ně soustředěna největší pozornost. Analýza vývoje těchto dokumentů ukázala, že se jednotlivá diskurzivní témata mění a to především z obchodu s lidmi jako sexuální vykořisťování na vykořisťování pracovní.

Vedle obsahu jednotlivých výstupů je také velmi důležitá analýza celého procesu, tedy jak jsou tyto dokumenty tvořeny. V případě poslední strategie se jako důležitý aktér ukázalo MPSV, které mělo v rámci mezirezortního připomínkového řízení nejvíce zásadních připomínek, stejně tak jako v případě strategie předešlé. Celý proces pak ukázal, že vedle MPŘ zde existuje mnohem více vyjednávacích platforem mezi jednotlivými aktéry. Konečný dokument je ve výsledku výstup určitého konsenzu mezi jednotlivými aktéry.

Předposlední kapitola se zabývá rozporem mezi diskurzem a praxí, který vychází z jednotlivých diskurzivních sekuritizačních typů, které mohou za rozdílný přístup k identifikaci. Tento rozpor pak ústí do otázky, jestli by v rámci této problematiky spíše nepřispělo vydat se na cestu desekuritizace, která by pomohla soustředit se na nové cíle v rámci řešení tohoto problému.

Na základě poznatků, které prezentovala tato práce, je možné sestavit obraz konstruované reality problematiky obchodování s lidmi v ČR ve své komplexnosti. Na základě podaných informací je poměrně jasně viditelné, že tato realita je zastoupena jednotlivými aktéry, kteří spolu navzájem interagují a ve výsledku tak samotnou realitu tohoto tématu sami vytvářejí.

Summary

The purpose of this thesis was to present the main actors in the construction of human trafficking in the Czech Republic, examined the role which they played in this process and analysed what types of discourse they used to securitise topic of human trafficking in the Czech Republic. I have chosen this topic, because I wanted to show that the issue of human trafficking is not an objective problem, but that it is constructed through certain discursive types that frame the topic in some way. The thesis is composed of seven chapters. The first described the legislative context that exists in the Czech Republic. The topic of human trafficking is firmly bound in the legislative context, and therefore it is important to know it. Another chapter focused on the theoretical and methodological concept of the thesis. It introduced the concept of risk management governmentality and theory of securitization, which was crucial for my thesis. In this chapter I also introduced the approach of Claudie Aradau who examined the construction of human trafficking by two types of securitization, such as politics of risk and politics of pity. Empirical part focused on the description of the main actors, their role which they had in the securitization process and what type of discourse they used in this securitization process. The next chapter focused on the interaction among actors at the institutional level. Another part showed the development of discourse through official documents and then examined the discourse during the creation of these documents. Different types of discourse used by different actors caused that there are differences between the official discourse and real-life practice. The last chapter works with the idea that desecuritization of the topic of human trafficking in the Czech Republic could lead to more efficient solutions of this issue.

Použitá literatura

Advokační a lobby aktivity. *La Strada*. [online]. 2016 [cit. 2016-10-16]. Dostupné z <http://www.strada.cz/cz/advokacni-a-lobby-aktivita>

Aradau, C. (2004). The perverse politics of four-letter words: risk and pity in the securitisation of human trafficking. *Millennium-Journal of International Studies*, 33(2), 251-277.

Aradau, C. (2008). Rethinking trafficking in women. *Politics out of Security*.

Aradau, C. (2013, September). Human trafficking between data and knowledge. In *Presentado en la conferencia 'Data protection and right to privacy for marginalized groups: a new challenge in anti-trafficking policies'*, Berlin (pp. 25-27).

Aradau, C., Huysmans, J., Neal, A., & Voelkner, N. (Eds.). (2014). *Critical security methods: new frameworks for analysis*. Routledge.

Aradau, C., Lobo-Guerrero, L., & Van Munster, R. (2008a). Security, Technologies of Risk, and the Political: Guest Editors' Introduction. *Security Dialogue*, 39(2/3), 147.

Bandit, R.; Kutálková, P. (2015). *Analýza interdisciplinárního přístupu k prevenci obchodování s lidmi*. Demografické informační centrum: Praha.

Beneš, V. (2008). Diskurzivní analýza. In Drulák, P. (2008). *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Portál.

Berger, P.L.; Luckmann, T. (1999). *Sociální konstrukce reality*. Brno: CDK

Bezpečnostní politika. Ministerstvo vnitra ČR. [online]. 2016 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>

Bigo, D. (2000). 8 When two become one. *International relations theory and the politics of European integration: Power, security, and community*, 171.

Bliže ke spravedlnosti. *La Strada*. [online]. 18. 10. 2016 [cit. 2016-10-16]. Dostupné z <http://www.strada.cz/uvod/item/63-blize-ke-spravedlnosti?lang=cz>

Burčíková, P. (2006). *Obchod s lidmi a nucená či vykořisťující práce v České republice*. La Strada ČR Dostupné z <http://www.strada.cz/cz/publikace-a-vystupy-la-strada-cr>

Dean, M. (1999). Risk, calculable and incalculable. In. Lupton, D. (1999). *Risk and sociocultural theory: New directions and perspectives*. Cambridge University Press.

European Commission. 13. 7. 2016. Protecting the victims of trafficking. http://ec.europa.eu/immigration/what-should-i-avoid/rights-and-risks-of-an-irregular-stay/protecting-the-victims-of-trafficking-what-support-is-available-in-the-eu_en

Fox, J. N. (1999). Postmodern reflections on 'risk', 'hazards' and life choices. In. Lupton, D. (1999). *Risk and sociocultural theory: New directions and perspectives*. Cambridge University Press.

Kdo jsme?. *Rozkoš bez rizika*. [online]. 2016 [cit. 2016-10-16]. Dostupné z <http://www.rozkosbezrizika.cz/o-nas/rozkos-bez-rizika>

Kutálková, P. (2010). Příliš úzká brána k lidským právům. Proces identifikace obchodovaných osob v České republice. La Strada Česká republika, o.p.s.: Praha.

La Strada ČR. (2009). Negativní dopady „oznamovací povinnosti“ vztahující se na trestné činy obchodování s lidmi a zbavení osobní svobody dle nového trestního zákoníku na oblast politiky prevence a boje proti obchodování s lidmi. Dostupné z: http://www.strada.cz/images/Publikace/Stanoviska/negativni_dopady_oznamovaci_povinnost_i.pdf

La Strada ČR. (2015). Výroční zpráva 2015. Dostupné z: <http://www.strada.cz/publikace-odkazy/-vyrocni-zpravy?download=13:vyrocni-zprava-lastrada-2014&lang=cz>

Lupton, D. (1999). Introduction: risk and sociocultural theory. In. Lupton, D. (1999). *Risk and sociocultural theory: New directions and perspectives*. Cambridge University Press.

Malksoo, M., & CASE, C. (2006). Critical Approaches to Security in Europe. *Security Dialogue*, 37(4), 443-487.

Martinů, O. (2010). *93 závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 23. června 2010 o činnosti na úseku obchodování s lidmi*.

Mertl, J.; Krčál, P. (2013). Neoliberální Governmentalita v České republice. Václav Klemm – vydavatelství a nakladatelství: Brno.

Meyer, M., & Wodak, R. (2009). Critical discourse analysis: History agenda theory, and methodology. *Methods of critical discourse analysis*, 1-34.

Ministerstvo vnitra (2016)a. *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2015*.

Ministerstvo vnitra ČR (2003). *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v ČR (2003-2005)*.

Ministerstvo vnitra ČR (2005). *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období 2005 - 2007)*.

Ministerstvo vnitra ČR (2008). *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období 2008 - 2011)*.

Ministerstvo vnitra ČR (2012). *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v ČR pro období 2012 – 2015*.

Ministerstvo vnitra ČR (2016). *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v ČR pro období 2016 – 2019*.

O nás. *International Organization for Migration* [online]. 2016 [cit. 2016-10-16]. Dostupné z <http://www.iom.cz/o-nas>

O nás. *La Strada*. [online]. 2016 [cit. 2016-10-16]. Dostupné z <http://www.strada.cz/cz/o-nas>

Obchod s lidmi - Pomoc obětem. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2016 [cit. 2016-10-16]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx>

Obchod s lidmi – Popis situace v obchodu s lidmi. *Ministerstvo vnitra České republiky*,. [online]. 2016 [cit. 2016-10-16]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-popis-situace-v-obchodu-s-lidmi-979350.aspx>

Pobyt obchodovaných osob na území ČR. *La Strada*. [online]. 2015 [cit. 2016-10-16]. Dostupné z <http://www.strada.cz/cz/pobyt-obchodovanych-osob-na-uzemi-cr>

Pomoc obětem obchodu s lidmi. *Diakonie Českobratrské církve evangelické*. [online]. 2016 [cit. 2016-10-16]. Dostupné z <http://www.diakonie.cz/sluzby/vsechny-sluzby/pomoc-obetem-obchodu-s-lidmi/>

Poradna Magdala. *Arcidiecézní charita Praha*. [online]. 2016 [cit. 2016-10-16]. Dostupné z <http://praha.charita.cz/sluzby/magdala/>

Předkládací zpráva 2016. *Ministerstvo vnitra ČR*.

Publikace a výstupy. *La Strada*. [online]. 2016 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z <http://www.strada.cz/cz/publikace-a-vystupy-la-strada-cr>

Rada Evropy. (2005). *Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi*. 16. 05. 2005 Varšava.

Rozhovor s Janou Kotrbovou OBPPK MV. Praha 07. 12. 2016.

Rozhovor s příslušníkem UOOZ. Praha 14. 11. 2016.

Rozhovor se sociální pracovnící organizace La Strada. Praha 09. 11. 2016.

Sanghera, J. (2005). Unpacking the Trafficking Discourse, in *Trafficking and Prostitution Reconsidered. New Perspectives on Migration, Sex Work, and Human Rights*, ed. Kamala Kempandoo. Boulder: Paradigm Publishers.

Šimáčková, L. (2005). Stanovisko OBP MV ČR k otázce výkladu ustanovení § 232a zákona č. 140/1961 Sb., Trestního zákona (dále jen TZ). *Ministerstvo vnitra ČR*.

Střítecký, V.; Topinka, D. (2013). *Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v teorii a praxi*. Ústav mezinárodních vztahů.

Stritzel, H. (2007). Towards a theory of securitization: Copenhagen and beyond. *European journal of international relations*, 13(3), 357-383.

UNODC Global Report on Trafficking in Persons Unit (2014). *Global Report on Trafficking in Persons*. UNODC. Dostupné z https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2014/GLOTIP_2014_full_report.pdf

UNODC. 25. 7. 2016 We know how to fight this fight says UNODC head at Vienna human trafficking event. <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2016/July/we-know-how-to-fight-this-fight-says-unodc-head-at-vienna-human-trafficking-event.html?ref=fs1>

Van Dijk, T. A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse & society*, 4(2), 249-283.

Vláda ČR. (2008). Usnesení VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 20. srpna 2008 č. 1006 o zřízení Mezirezortní koordinační skupiny pro oblast boje proti obchodování s lidmi. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/soubor/usneseni-1006-2008-mks-pdf.aspx>

Vláda ČR. (2015). Bezpečnostní strategie České republiky 2015. Dostupná z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>

Vláda ČR. (2016). Předkládací zpráva pro Parlament ČR. Vládní návrh, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s ratifikací Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi (Varšava, 16. května 2005). 18. 08. 2016. Praha Dostupné z <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=81170>

Vypořádání zásadních připomínek 2012. *Ministerstvo vnitra ČR*.

Vypořádání zásadních připomínek 2016. *Ministerstvo vnitra ČR*.

Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, §168. 01.01.2010.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů §2; §17; §20. 01. 08. 2013.

Zhang, S. X. (2009). Beyond the ‘Natasha’ story—a review and critique of current research on sex trafficking. *Global crime*, 10(3), 178-195.